

Onsdagen den 13 november

Kl. 10.00

Närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder m. m.

1 § Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1985/86:39 till arbetsmarknadsutskottet

1985/86:60 till skatteutskottet

1985/86:63 till bostadsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1985/86:100–102 till finansutskottet

4 § **Närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder m. m.**

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:3 angående dels ny kommunalförbunds lag (prop. 1984/85:216), dels närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder (prop. 1984/85:200).

Anf. 1 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! I det betänkande från konstitutionsutskottet som nu ligger på riksdagens bord för avgörande finns ett förslag om en ny kommunalförbunds lag som innebär ett förenklat förfarande. Det är ett bra förslag, och det finns ingenting att säga om det. Däremot är det andra förslaget, som berör den kommunala demokratin och som innebär en permanentad facklig närvarorätt i kommunala nämnder, ett dåligt förslag. Det är byråkratiskt, antidemokratiskt och hotar likställighetsprincipen.

I början av den demokratiska utvecklingsprocessen runt sekelskiftet förekom inte sällan tankar som gick ut på att det inte var individerna utan grupperna som skulle vara representerade. Intresseprincipen sattes emot den demokratiska principen. Men snart, man kan säga redan vid slutet av första världskriget, var den tanken i realiteten utmönstrad ur den svenska politiska debatten, i varje fall den seriösa debatten.

Under senare decennier har emellertid intresseprincipen dykt upp på nytt. Det har varit de fackliga organisationerna som har tryckt på. När vi fick

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

*Närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder
m. m.*

medbestämmandelagen och sedan medbestämmandeavtal. MBA, samt partssammansatta organ, trodde man att det därmed också i själva verket skulle vara slut på försöken att låta intresseprincipen ta över den demokratiska principen. Man trodde att det korporativistiska synsättet var avfört. Men ingalunda! Uppenbarligen har det varit fråga om starka påtryckningar på regeringen för att ge facket företrädare, vilket nu har lett till att förslaget har hamnat på riksdagens bord.

Meningen är alltså att kommunerna skall åläggas att vid sidan av de demokratiskt valda förtroendemännen också ge närvaro- och yttranderätt till högst tre fackliga representanter och lika många suppleanter i de kommunala nämnderna i primärkommunerna och på landstingssidan.

Det förslag som nu har behandlats är en outredd variant, som inte heller har underkastats lagrådsremiss. Inte minst detta är anmärkningsvärt, i synnerhet med tanke på att det berör den kommunala demokratis principer.

I övrigt kan vi konstatera att propositionen lutar sitt huvud mot det betänkande, Kommunal förvaltning och medbestämmanderätt, som lades fram 1982 och som då utsattes för en rätt besk kritik av remissinstanserna. Många av dem anknöt till en reservation av Agne Gustafsson. Agne Gustafsson, socialdemokrat och statsvetare, är nu inte vem som helst. Han är väl den statsvetare som har den kanske längsta erfarenheten av kommunalpolitiken. Det är också han som har skrivit den lärobok som gör det möjligt att studera ämnet kommunalkunskap vid våra universitet och i andra sammanhang.

Agne Gustafsson har intensivt ägnat sig åt att bekämpa korporativismen på det kommunala planet, allt i demokratins namn. Senast har han gjort det i en artikel i Dagens Nyheter den 5 november, där han utropar: Fäll förslaget om facklig närvarorätt! Han är alltså inte på något sätt tillfreds med den proposition som har lagts fram, och jag förstår honom.

Visserligen har statsrådet försökt att införa begränsningar när det gäller det fackliga inflytandet. Närvarorätten begränsas sålunda till frågor som rör förhållandet mellan kommunerna och landstingen som arbetsgivare och deras anställda. Vidare sägs det att inte någon facklig närvarorätt skall få förekomma i kommunstyrelser, i förvaltningsutskott eller i utskott eller avdelningar av nämnder. Men vilka frågor skall då de fackliga representanterna få närvara vid? Ja, någon absolut klar gränsdragning finns inte här, fast en sådan har efterlysts i många sammanhang. Att inte kommunstyrelsen, det ledande politiska organet i kommunen, tas med i sammanhanget kan kanske betecknas som ett framsteg. Å andra sidan – som Agne Gustafsson påpekar i den artikel som jag nyss talade om – borde konsekvensen bjuda att kommunstyrelsen och förvaltningsutskottet inte får delegera sin beslutanderätt till partssammansatta organ. Den tredje begränsning som infördes i propositionen gällde att de fackliga företrädarna inte skulle få anteckna sin mening till protokollet. Det betyder nu mindre. Självfallet är det väsentliga att ha en möjlighet att påverka före beslutsfattandet. Då betyder det mindre om man i efterhand kan göra anteckningar.

Rent allmänt är alltså Agne Gustafsson och många andra som värnar om den kommunala demokratin negativa till förslaget och tror inte på de begränsningar som har införts. Låt mig citera vad Agne Gustafsson säger i

den nämnda artikeln i Dagens Nyheter:

”Nej, de tre nya begränsningar som föreslås löser inte konfliktknuten mellan den fackliga närvarorätten och den kommunala demokratin. Men de aktualiserar principfrågorna och avslöjar regeringens bristande konsekvens i synen på den kommunala demokratin.

Att med ena munhalvan argumentera för kommunal demokrati, brukar-medverkan och minskning av den statliga styrningen och detaljregleringen och med den andra munhalvan dekretera nya ukaser för kommuner och landsting, när facket kräver det, är inte trovärdigt.”

Det här är hårda ord av en gammal socialdemokrat och erfaren kommunalman, men det är ord som bör tänkas över.

Herr talman! Till detta kommer också kostnadsaspekten. Vad kommer det här att kosta kommunerna? Någon ordentlig överblick över detta har vi inte, men det finns ändå en del axplock att peka på i detta sammanhang.

Gävle, som har haft försöksverksamhet, räknar med att den fackliga närvarorätten år 1984 kostade kommunen 34 220 kr. – men där gäller det långt ifrån alla de nämnder som kan komma i fråga. I Göteborg räknade man dessutom med ett bortfall av ca 250 000 arbetstimmar årligen. Det motsvarar 15 årsarbetsplatser. För en liten kommun som Tingsryds kommun motsvarar det här i ökade kostnader ett bortfall av en årsarbetsplats.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag anföra: Detta förslag är dåligt och ogenomtänkt. Det strider mot den representativa demokratis princip på det kommunala planet. Det ger en särställning åt den kommunalt anställda personalen. Förslaget strider likaledes mot den kommunala likställighetsprincipen. Det innebär byråkratiskt krångel. Det innebär en extra ekonomisk belastning på våra kommuner. Därför bör förslaget avslås.

Jag vill sluta, herr talman, med ytterligare ett citat från Agne Gustafsson där han säger: ”Förhoppningsvis kommer riksdagens ledamöter att fälla propositionen, om de får rätt att rösta fritt, oberoende av parti- och blockgränser.”

För moderata samlingspartiets vidkommande kan jag konstatera att den fria röstningen föreligger. I den kommunala demokratis namn bör propositionen avslås.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 2 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Den 27 juni i år beslutar regeringen att makten i Sverige skall utredas. Risker för att känslan av maktlöshet och vanmakt hos medborgarna växer är en av utgångspunkterna för utredningen.

En månad tidigare, den 30 maj, beslutar samma regering att personalorganisationerna i kommunerna skall få egna representanter i de kommunala nämnderna.

Sverige skriker efter reformer för att medborgarna skall få större makt över sina livsvillkor. Men allmänintressena trängs tillbaka av särintressena. I stället för ett förslag som återställer balansen mellan allmänintresset och särintresset, för att värna den representativa demokratin, får vi i Sveriges riksdag ta ställning till ett förslag som ytterligare stärker särintressena.

Vi borde i stället besluta om ett förslag som stärker den kommunala

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

Närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder m. m.

demokratin. Men vi får inga förslag om direktvalda kommundelsfullmäktige. Vi får inga förslag om skilda valdagar för riksdags- och kommunalval. Vi får inga förslag som bryter det offentliga monopolet, som skulle kunna öka medborgarnas valfrihet och makt över den offentliga servicen också mellan valdagarna. Vi får inga förslag om öppna nämndsammanträden i kommunerna, som skulle kunna öka medborgarnas insyn. Och vi får inga förslag om kommunala folkomröstningar. Och kommundelningarna har upphört.

Vi behöver blåsa nytt liv i den offentliga sektorn. Det är dags att återvända till det aktiva medborgarskapet och till vårt gemensamma ansvar för samhället. För det behövs det en piggare demokrati och en rejäl genomvärdning av den offentliga apparaten.

Det måste ske på många fronter. Jag skall här begränsa mig till att ta upp två inslag.

Samtidigt som den politiska demokratin relativt sett har försvagats, har de förtroendevalda i lekmannastyrelser och kommunala nämnder i allt större utsträckning kommit att se sig som företrädare för den verksamhet eller produktion som bedrivs i förvaltningen. I stället måste politikerna i större utsträckning än hittills identifiera sig med medborgarnas eller konsumenternas intressen. Politikerna uppfattar sig ofta inte som representanter för myndigheternas och förvaltningarnas kunder och som kontrollanter utan som deras direktörer. Detta kommer att förstärkas med personalrepresentanternas intåg i nämnderna.

Det är nu också dags att framhäva de anställda som engagerade medarbetare. Det måste ute på de olika arbetsplatserna ges ett vidgat spelrum för de enskilda anställdas idéer och ambitioner. Det är en mäktig drivkraft till utveckling som i dag i alltför hög grad är fjättrad. Hierarkiska organisationsformer och inflytandeformer som stelnar i en juridisk, förhandlingsmässig intressebevakning hindrar en utveckling och förbättring av de prestationer som verksamheten går ut på. Närvarorätten framhäver den anställda som medlem av ett fackligt kollektiv i stället för som en engagerad medarbetare.

Jag är, herr talman, allvarligt oroad över utvecklingen i Sverige. Makten förskjuts från medborgarna till politikerna, från politikerna till den offentliga förvaltningen och resursstarka organisationer av olika slag. Det borde vara precis tvärtom. Allmänintresset borde sättas i högsätet i våra politiska församlingar. Att värna de politiska instansernas överordnade ansvar är att värna väljarnas suveränitet. Regeringen har än en gång visat att den inte kan stå emot trycket från starka organiserade särintressen.

Eftersom jag tycker att hela förslaget är dumt, finns det ingen anledning att granska förslaget som sådant. Annars hade det funnits skäl att beröra de små kommunernas situation, det faktum att de små partierna saknar nämndrepresentation samtidigt som de fackliga företrädarna får tre platser liksom civilministerns uppenbara personlighetsklyvning när han å ena sidan talar sig varm för det fackliga inflytandet och å andra sidan försöker begränsa och centralstyra det för att det inte skall skada den politiska suveräniteten. Vidare borde man ta upp kostnadsfrågorna, som över huvud taget inte har belysts.

Det kan tyckas att förslaget om närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder är ett ganska harmlöst förslag i det perspektiv som jag

har målat upp, men jag anser inte det. Ty, herr talman, inget enstaka beslut i denna riksdag åstadkommer någon revolution. Det är de många små besluten under en längre period som till slut leder till oacceptabla förhållanden – det som Bengt Westerberg ofta brukar kalla för de små stegens tyranni.

Vi forisätter i fel färdriktning om förslaget till närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder antas. Det är medborgarnas insyn och inflytande och deras valda ombuds makt som behöver stärkas i kommunerna. Därför yrkar jag avslag på propositionen och bifall till reservationen i betänkandet.

Anf. 3 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är ur olika synpunkter ganska förvånande att socialdemokraterna nu lägger fram det här förslaget om fackliga representanter i de kommunala nämnderna. Det är ett slags efterklang från 1960- och 1970-talen, då inställningen var att facket skulle allt bestyra och de folkvalda politikerna närmast hade att be om ursäkt för att de över huvud taget existerade.

Nu vet vi bättre vad den svårgenomträngliga sammanvävningen av politiska beslutsfattare och företrädare för mäktiga särintressen innebär. Den innebär helt enkelt att de folkvalda politikernas möjligheter att fritt ta ställning i hela samhällets intresse försämras, att ansvarsgränserna suddas ut och att ansvarsutkrävandet därmed försvåras.

Vad som framstår som allt mer angeläget är att vi i stället för att gå vidare på den här vägen ger politikerna som företrädare för allmänheten resurser för att de skall kunna leva upp till rollen som förtroendevald och att de förtroendevalda ingjuter sig själva och varandra kurage nog att hålla armbågs lucka till intressegrupper av olika slag och till dessa intressegruppers ofta kortsiktiga sektorskrav.

Förslaget är märkligt också ur den synpunkten att regeringen tydligen är beredd att på andra områden markera distans till de mäktiga organiserade intressena och att i vart fall försöka något förstärka samhällsintresset gentemot organisationsintressena. Härvidlag drar man sig inte för att i vissa avseenden gå in på områden som av tradition och till sin grundläggande karaktär brukar anses som primärt fackliga. Jag tänker bl. a. på de tydliga försök som pågår att driva någon form av övergripande statlig inkomstpolitik.

Det kan i det här sammanhanget också erinras om att verkstyrelsekommittén, som haft att utreda hur statliga ämbetsverks styrelser skall vara sammansatta, härforleden föreslog att organisationsföreträdarna skulle försvinna ur ämbetsverkens styrelser. Här är det alltså fråga om rena förvaltningsorgan, beträffande vilka det pågår en seriös diskussion om att ta bort företrädarna för organisationerna. Den diskussionen är initierad av bl. a. den nämnda utredningen, i vilken Olle Svensson, som senare skall försvara regeringens nu aktuella förslag, har varit medlem.

Men när det gäller kommunerna vill man gå rakt motsatt väg. Här skall de fackliga organisationernas ställning förstärkas. Och i motsats till verkstyrelserna – vilket är viktigt att komma ihåg – är kommunerna politiskt valda organ med politiska uppgifter.

Den här lilla översikten visar att det socialdemokratiska förslaget sannerligen inte ligger i takt med tiden.

Det finns heller ingen folklig resonans för att politiskt valda kommunala organ skall blandas upp med företrädare för fackliga organisationer. Det är någonting som de stora organisationerna centralt har tvingat på regeringen, som inte haft styrka och mod att stå emot utan fallit undan för organisationernas krav. När man läser propositionen får man också en stark känsla av att civilministern själv är mycket tvehågsen till sitt förslag. Han försöker ursäktas det på allehanda sätt genom att framhålla att det nog inte är så farligt ändå. Men trots att entusiasmen tydligen är ringa även på den socialdemokratiska sidan skall nu kommunerna påtvingas denna nya ordning från den 1 januari nästa år. Varför skall vi ha denna nya ordning? måste man fråga sig. Några hållbara sakliga motiv har jag inte lyckats att hitta.

Det är inte så att de anställda i kommunerna inte kan påverka sin egen arbetssituation. Tvärtom har ju de anställda redan ett mycket stort inflytande över sina anställningsförhållanden genom MBL, möjlighet till partssammansatta organ etc. Det finns för övrigt många exempel på hur fackliga organisationer utnyttjat sina möjligheter på ett sätt som har väckt allmänna protester och invändningar. Jag har själv här i kammaren vid tidigare riksmöten tagit upp några sådana fall, där vederbörande statsråd har medgett att så här får det verkligen inte gå till. Jag skall inte återvända till de exemplen nu. Men detta redan mycket stora inflytande för de fackliga organisationerna i kommunerna är således inte nog – nu skall ombudsmännen in direkt i de kommunala nämnderna och styrelserna också. Om jag har förstått utskottsmajoritetens förtydligande rätt skall de in i allehanda beredningar till på köpet.

För kommunerna och landstingen innebär den nya ordningen, som tidigare talare här har påpekat, ökade kostnader och ökad byråkrati. I varje nämnd och styrelse skall tre fackliga företrädare och deras suppleanter arvoderas och förses med handlingar. Detta kontrasterar skarpt mot de hårda krav på besparingar och åtstramningar som många kommuner måste ålägga sig. Här läggs det på ökade kostnader för kommunerna, kostnader som inte producerar någonting annat än längre och omständligare sammanträden. Det är inte att undra på att många kommunalpolitiker, som har ett yrke att sköta och som lägger en stor del av sin fritid på allmänna angelägenheter, tycker att det är märkligt med detta plötsliga inflöde av organisationsproffs i de politiska organen. Det kommer sannerligen inte att underlätta deras redan i många avseenden besvärliga situation eller öka deras vilja till självupppoffrande engagemang.

Det finns således många invändningar mot den föreslagna ordningen. Den allra viktigaste invändningen och den som är helt avgörande är dock naturligtvis den principiella. Genom förslaget bryts den demokratiska representationsprincipen av en korporativistisk. Det är inte längre medborgarna i val som avgör sammansättningen i nämnder och styrelser. In sätts i varje nämnd tre stycken personer som över huvud taget inte kandiderat som politiker. Det de skall representera är inte samhällsintresset utan särintressen.

Man kan för övrigt fråga sig: Om socialdemokraterna vill ha ett korporati-

vistiskt styrelsesätt, varför då bara representation för de fackliga organisationerna? De kommunala besluten berör ju alla möjliga intressegrupper som finns i riklig mängd i kommunerna. Varför inte representanter för företagareföreningarna, för hyresgästerna, för villaföreningarna, för pensionärerna och en lång rad andra sådana organiserade intressen?

Vad finns det för särskilda skäl till att just de fackliga organisationerna, som redan har ett sådant stort inflytande över sina egna angelägenheter i kommunerna, skall särbehandlas i detta sammanhang?

Samtidigt är det naturligtvis på det sättet att organisationsrepresentanterna bär med sig sina politiska böjelser in i nämnder och styrelser. Därmed snedvrids också nämndernas politiska sammansättning i förhållande till utslagen i de allmänna valen.

Agne Gustafsson, som tidigare apostroferades, nämner i sin artikel att företrädare för fackliga organisationer i fall där man har haft försöksverksamhet deltar i försammanträdena hos socialdemokratiska fullmäktige grupper. På detta sätt snedvrids nämndernas politiska sammansättning i förhållande till utslagen i de allmänna valen.

Eftersom jag inte har kunnat hitta några andra vettiga motiv kan man tänka sig att det egentliga motivet för det här förslaget, som gör att socialdemokraterna trots uppenbar tveksamhet och under betydande krumbukter lägger fram det och är beredda att driva igenom det, är att de på denna omväg hoppas förstärka sin egen reella representation. Det är ingen snygg omväg, måste jag säga.

Förslaget om organisationsrepresentanter i kommunernas och landstingens nämnder och styrelser är således ur principiell synpunkt förkastligt. Om riksdagens majoritet hyser omsorg om den politiska demokratin måste den avslå förslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 4 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! I det betänkande som vi diskuterar i dag behandlas två propositioner. Den ena gäller ny kommunalförbunds lag, om vars huvuddrag utskottet är enigt. Den andra gäller närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder, om vilken vi nu har hört så mycket. Med anledning av den senare propositionen har det väckts en rad motioner. Av betänkandet framgår det att utskottets representanter har delade meningar. Socialdemokraterna och vpk följer propositionen, bortsett från en liten lagteknisk justering, medan de borgerliga i en gemensam reservation avstyrker utskottets hemställan.

I motionerna och här i kammaren har man staplat olika skäl som återkommer i reservationen. Man anser att den politiska demokratin träds för nära, att den korporativistiska principen knäsets och att förslaget innebär ett intrång i den kommunala demokratin.

Frågan om de anställdas medinflytande i de kommunala församlingarna har varit föremål för åtgärder sedan 1970-talet. 1977 avlämnade demokratiutredningen sitt betänkande, som bl. a. innehöll förslag om en permanent närvarorätt. Vi fick också en lagstiftning 1979 om partssammansatta organ, vilken ganska enhälligt antogs här i riksdagen.

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

*Närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder
m. m.*

Den proposition som nu behandlas bygger på medbestämmandekommitténs förslag, men viktiga ändringar har skett. Vad som gäller är att personalföreträdare får rätt att delta i en nämnds överläggningar men inte i beslut och att närvarorätten är tillåten endast vid behandlingen av frågor som berör förhållandet mellan kommun eller landstingskommun som arbetsgivare och deras anställda och att närvarorätten inte skall omfatta behandling av ärenden som berör myndighetsutövning mot enskilda, liksom inte heller frågor som gäller kommunens eller landstingskommunens roll som förhandlingspart. Högst tre personalföreträdare och ersättare för dessa får finnas i varje nämnd. Jag behöver inte gå in så mycket mera på själva förslagen, men jag vill gärna komma med några synpunkter i anslutning till den debatt som förts i kammaren så här långt.

I diskussionen om olika former för medbestämmande i arbetslivet kan vi väl ändå vara eniga om att de anställda hos kommunerna och landstingskommunerna skall tillförsäkras ett inflytande som så långt det är möjligt motsvarar vad som tillkommer de privatanställda. Jag må väl ändå efter vad som har sagts i de anföranden som hållits få göra den reflexionen att denna synpunkt kommit alltför mycket i skymundan för de krav som vi inte minst från konstitutionsutskottet självfallet måste hålla styvt på, nämligen att förvaltningsdemokratien inom den kommunala sektorn måste utformas med särskild hänsyn till den politiska demokratien. Det vore dumt och oklokt av oss att förneka att det kan bli en konflikt mellan dessa angelägna önskemål om en utökad arbetsplatsdemokrati och en stark politisk demokrati. Jag skall inte för ett ögonblick förneka att avgränsningen av de anställdas medverkan därför är en viktig och grannliga uppgift. Låt mig emellertid samtidigt slå fast att man här inte behöver hamna i ett så behårt nejsägeri när det gäller de anställdas synpunkter som utmärker de borgerligas agerande i utskottet och här i debatten. Det handlar ju inte enbart om konflikter mellan arbetsplatsdemokrati och politisk demokrati. Fackligt inflytande genom att de anställda i offentlig tjänst ges möjligheter till arbetstillfredsställelse och till utveckling av sina ambitioner, sin duglighet och sin fantasi kan tvärtom på ett mycket positivt sätt påverka den offentliga sektorns funktionsduglighet och effektivitet. Det tycker jag de borgerliga talarna har glömt bort.

Den kommitté som föregick regeringsbehandlingen hade lämnat förslag till olika former av personalinflytande, nämligen närvarorätt, facklig vetorätt och facklig självbestämmanderätt samt partssammansatta organ inom specialreglerade områden.

Civilministern har emellertid gått mycket försiktigt fram med tanke på vad som händer på andra områden inom medbestämmanderätten. Han nöjer sig här med förslag om att permanenta den närvarorätt som intar en särställning genom den försöksverksamhet vilken ändå har pågått under en period av drygt tio år och omfattat ett stort antal kommuner och landstingskommuner. När den försöksverksamheten beslöts. Birgit Friggebo, sade man inte att det var ett dumt förslag. Att en sådan försöksverksamhet skulle komma i gång stöddes av folkpartiet och såvitt jag minns också av centerpartiet.

Jag vill alltså slå fast att närvarorätten utgör en form av fackligt inflytande i församlingar där den politiska demokratien utövas i form av beslut som fattas av de förtroendevalda. Syftet är inte, som Bertil Fiskesjö säger, att släppa in

några organisationsproffs utan det är att skapa förutsättningar för ett informationsutbyte mellan de förtroendevalda och personalrepresentanterna, till gagn för båda parter.

Som påpekas i propositionen är det viktigt att de förtroendevalda har direkta kontakter med representanter för de anställda, så att de kan ta del av deras synpunkter utan mellanhänder. De förtroendevalda är ju i allmänhet inte med i MBL-förhandlingar osv. Jag vill fastslå att utan tvivel kan dialogen – jag kallar det dialog – med personalföreträdarna leda både till bättre beslut och till bättre verksamhet i kommuner och landstingskommuner.

Det är alltså min övertygelse att dessa värden kan utvinnas utan att man rubbar den politiska demokratins suveränitet.

Propositionens utformning av närvarorätten är enligt min mening, med de begränsningar som införts, väl förenlig med den demokratiska ordning som kommit till uttryck i regeringsformen och kommunallagarna. I utskottsberäkningen har vi citerat vad ett enhälligt konstitutionsutskott uttalade 1979 beträffande ett egentligen mera långtgående förslag. Bifall till propositionen innebär att de anställda inte ges någon särställning i förhållande till andra medborgare när det gäller inflytande över beslut som bestämmer myndigheters verksamhet i fråga om mål, inriktning, omfattning och kvalitet. Närvarorätten blir tillåten endast i frågor som berör förhållandet mellan kommunen och landstingskommunen som arbetsgivare å ena sidan och deras anställda å andra sidan.

Birger Hagård nämnde här Agne Gustafsson. Jag känner honom sedan studietiden, sedan 40 år tillbaka, och jag har stor respekt för hans principiella inställning. Men faktum är att propositionen har tagit stor hänsyn till hans reservation då det gäller den kritik som han framförde mot kommitténs ursprungliga förslag. Agne Gustafsson är ändå inte nöjd – det har framgått av den återopade DN-artikeln. Men jag tycker att de farhågor som han nu har uttalat är överdrivna. Jag anser att vad som måste betraktas som viktigast i detta sammanhang har beaktats, nämligen att de berörda nämnderna i kommuner och landstingskommuner garanteras oberoende i sina politiska funktioner. De blir kapabla att, som Agne Gustafsson brukar framhålla, "göra de sammanjämkningar utifrån ett helhetsintresse, som partiernas företrädare skall utgå ifrån i en representativ demokrati".

Herr talman! Utskottsmajoriteten förnekar inte att vi har stått inför svåra avvägningar mellan olika intressen. Det går inte att i den här frågan måla i svart och vitt. Vi hävdar att så som propositionen och betänkandet kommit till utformas har vi klarat balansgången på ett tillfredsställande sätt utan att – vilket jag finner positivt – hamna i ett totalt negativt förhållande till de anställdas berättigade synpunkter på ett ökat arbetsplatsinflytande.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 5 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag förstår den vända som konstitutionsutskottets ärade ordförande känner inför detta beslut. Olle Svensson är känd som en övertygad demokrat. Det har han visat både i tal och i gärning. Men på intet sätt övertygar hans försök att nu argumentera för det förslag som ligger.

Propositionen, säger han, har tagit stor hänsyn till Agne Gustafssons

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

*Närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder
m. m.*

reservation. Men uppenbarligen är, vilket också Olle Svensson kunde konstatera, Agne Gustafsson inte alls nöjd. Tvärtom, han är lika arg och ilsken som han brukar vara när dessa frågor kommer på tal. Han har direkt uppmanat att fälla det förslag som ligger på riksdagens bord.

Olle Svensson talar om de anställdas berättigade krav och säger att det är den försöksverksamhet som pågått som skall permanentas. Men låt mig då erinra om att förhållandena var helt annorlunda när försöksverksamheten infördes 1972. Då hade vi ingen MBL, inget MBA och inga partssammansatta organ, utan detta har kommit till långt senare, och då finns det knappast någon anledning att gå vidare på den linjen.

Arbetsplatsdemokrati talar Olle Svensson om. Ja, men arbetsplatsdemokrati måste rimligtvis innebära att man skall ha en chans att påverka situationen på sin arbetsplats, och Olle Svensson kan väl knappast tro att en lärare vid Ljungsbro skola i Linköping har bättre möjlighet att påverka sin situation, därför att det sitter en ombudsman för hans eller hennes fackliga organisation i skolstyrelsen. Och de som jobbar i köket på Ljungsbro skola har sannolikt inte heller någon känsla av att de har bättre möjligheter att påverka sin situation, därför att de kommunalanställdas ombudsman har närvaro- och yttranderätt i skolstyrelsen. Detta har självfallet inte med arbetsplatsdemokrati att göra. Men det stärker de fackliga pamparnas ställning. Det är de som kommer att sitta där, inte de enskilda arbetstagarna. Vad vi har kunnat bevittna är att utskottet på praktiskt taget alla områden ger efter för de fackliga organisationernas krav. Vad är det då, Olle Svensson, i MBL, MBA och i de partssammansatta organen som inte är tillräckligt för att man inte dessutom skall inskränka den politiska demokratin?

Anf. 6 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Herr talman! Olle Svensson vill framhålla hur begränsad denna reform är och säger att den egentligen inte kommer att spela en så stor roll. Men det är alldeles uppenbart och påtagligt att själva närvaron av personalföreträdare i en församling påverkar diskussionen och sammanträdenas uppläggning. Vanlig uppfostran och artighet kräver ju detta. Närvaron av personalföreträdare kommer därmed att styra inriktningen av diskussionerna och kommer också att styra det tidsmässiga utrymmet för de olika ärendenas behandling. I propositionen rekommenderas att man skall börja med de ärenden där personalrepresentanterna skall vara närvarande. Sedan skall man, när tiden börjar bli knapp, ta upp de större ärenden som mera direkt berör medborgarna. Dessutom skall man med enkel majoritet kunna rösta i nämnderna om huruvida personalrepresentanterna också skall få vara närvarande när andra ärenden behandlas. Det är klart att ren nyfikenhet kommer att innebära att många personalrepresentanter kommer att yrka på detta. Ren artighet och undfallenhet, som tyvärr är ganska vanligt i politiska sammanhang, kommer att medföra att närvarokraven kommer att bifallas i många nämnder.

Olle Svensson förnekar inte att det finns en konflikt mellan den politiska demokratin och inflytandet från de anställda. Men det intressanta är ju vilken slutlig avvägning man gör och till vilket resultat man kommer. I den avvägning som socialdemokraterna gjort tycker jag att den politiska kommu-

nala demokratin står som förlorare. Jag anser att det är ett mycket högt pris vi betalar när vi medger denna närvarorätt. Vi vet att om man en gång fattat ett principiellt beslut, står det öppet för nya påtryckningar och förslag till utvidgningar, och därmed är rullningen i gång. I denna avvägning är det inflytandet för *ett* särintresse som tillgodosetts framför andra särintressen och framför allt allmänintressen.

Det sägs att man bör sträva efter samma inflytande som finns i den privata sektorn. Det är emellertid en väsentlig skillnad i öppenhet när det gäller beslut i kommunala församlingar och i den privata sektorn. Det fattas i kommunala församlingar nästan inte ett enda beslut utan att det finns paper på saken. I stort sett alla anställda har alla möjligheter att reagera och ta kontakt med sin politiska företrädare inför ett sammanträde för att få sin synpunkt framförd.

Anf. 7 BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Olle Svenssons försvar för propositionen var mycket dämpat. Jag förstår honom. Det är inte lätt för den som kan dessa frågor – och det kan Olle Svensson – att mönstra någon entusiasm för genomförandet av ett sådant här ur principiell synpunkt tvivelaktigt förslag.

Jag förstår också att det måste finnas en viss klivenhet i Olle Svenssons själ med tanke på den syn han har på fackliga organisationers medverkan i den statliga förvaltningen. Jag nämnde nyss att man menat att de statliga förvaltningsorganen i sina beslut inte skall bindas upp av mäktiga särintressen. Man skall ta hänsyn till samhällsintresset, och för den skull bör man plocka bort de fackliga organisationernas och andra intresseorganisationers representanter i verkstyrelserna. Denna uppfattning delas av Olle Svensson. Här är det alltså fråga om rena förvaltningsorgan. Men Olle Svensson är förespråkare för att samma organisationer skall få direkt säte i rent politiska, i demokratisk ordning valda organ i kommunerna. Jag förstår verkligen att Olle Svensson är dämpad i sitt pliktskyldiga försvar för en i sak omöjlig proposition.

Det har tillsatts en folkstyrelsekommitté, som just nu skulle sammanträda. En av de viktigaste uppgifterna för denna kommitté är att försöka hitta olika former för att göra det möjligt för de politiska representanterna att oberoende av särintressen företräda folket som helhet. Under utredningsarbetets gång har det förts en omfattande debatt om lobbyverksamhet och liknande. I denna debatt har man från socialdemokraternas sida tydligen varit mycket skeptisk till möjligheterna att påverka riksdagsledamöterna. Samtidigt som man ger uttryck för en sådan inställning är man med på förslaget att ge de fackliga organisationerna direkt säte och stämma i kommunala nämnder.

Anf. 8 TALMANNEN:

Repliktiden är nu slut.

Anf. 9 BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag ber att få återkomma i nästa replik.

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

*Närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder
m. m.*

Anf. 10 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Birger Hagård medgav att jag är en övertygad demokrat och att jag företräder den politiska demokratins intressen. Vad jag funderar litet över är varför inte Birger Hagård, Birgit Friggebo och Bertil Fiskesjö accepterar den representativa demokrati som finns inom fackföreningsrörelsen. Varför är de så njugga när det gäller bedömningen av dem som representerar den fackliga rörelsen i t. ex. dessa kommunala organ? Varför kan man inte tänka sig att med de begränsningar som här har gjorts av deras möjligheter till närvarorätt ge dem en insyn och ett inflytande som är rimligt? Som jag har sagt tidigare är det också viktigt i den kommunala verksamheten att de förtroendevalda har direkta kontakter med representanter för de anställda, så att de kan ta del av deras synpunkter utan mellanhänder. Varför skall inte det kunna ske utan att deras suveränitet i beslutsfattandet beskärs? Det är en negativ syn på en dialog med företrädare för personalen ute på fältet i alla kommuner. Det är ju en oerhört decentraliserad demokrati. Den inställningen har jag svårt att förstå.

Jag vill också uttala min tveksamhet till Bertil Fiskesjö's principiella uppläggning här när han talar om de statliga förvaltningsorganen. I dessa organ har i dag de fackliga representanterna inte bara närvarorätt utan även beslutanderätt. Man kan då tänka sig att regeringen utser dem inte i egenskap av företrädare för den fackliga organisationen, utan i egenskap av att de besitter kunskaper om vad som görs i dessa organ. Det kan vara fullt möjligt att förena den ståndpunkten med att tala positivt om närvarorätt för de anställda i nämnderna.

Jag vill påpeka att vi år 1979 var överens om det förslag som då framlades. Det hette att de partssammansatta organens uppgifter avgränsas i propositionens lagförslag på ett sätt som är lämpligt med hänsyn såväl till gränsdragningen mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin som till syftet med organens verksamhet. Då borde väl det aktuella förslaget, som innehåller betydliga begränsningar i fråga om närvarorättens omfattning, också vara väl förenligt med grundlagen.

Anf. 11 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Varför accepterar inte jag den fackliga demokratin, och varför visar jag en sådan njugghet mot de fackliga företrädarna att jag inte skulle vilja låta dem få närvaro- och yttranderätt i de kommunala nämnderna. frågar Olle Svensson. Självfallet accepterar jag och hyllar också den representativa fackföreningsdemokratin precis på samma sätt som jag accepterar och hyllar den demokrati som finns i villaföreningar, hyresgästföreningar, frimärksklubbar, ja allt vad ni vill när det gäller det svenska organisationssamhället. Men för den skull säger jag inte att alla dessa intressen skall vara representerade i nämnder och styrelser. Att jag visar en sådan njugghet beror tvärtom på att den politiska demokratin skall förskonas från särintressen som gör det svårt för att inte säga omöjligt att utkräva det fulla ansvaret.

Olle Svensson liksom jag själv har att möta väljarna, och det är de som skall utkräva ansvar av oss som politiskt förtroendevalda. På samma sätt gäller detta naturligtvis oss i egenskap av kommunfullmäktige, landstings-

män eller politiska förtroendemän på något annat plan.

Det gäller alltså att hålla isär de här begreppen, och det är detta som icke görs i propositionen. Vad har arbetsplatsdemokrati att göra det allra ringaste med facklig närvaro- och yttranderätt för ombudsmän i kommunala nämnder? Det är en anomali.

Detta är ett återvändande till den diskussion som jag inledningsvis talade om, som försiggick runt sekelskiftet, när man talade om intresseprincipen, gruppernas representation, som det allena saliggörande. Vi borde, herr talman, ha kommit bort från detta, men vi borde kunna studera den diskussion som då fördes för att därmed också bli varse de svårigheter och problem som vi är på väg att ge oss in i.

En del av oss ser dessa problem med öppna ögon. Andra gör det uppenbarligen inte, och det beklagar jag djupt.

Anf. 12 BIRGIT FRIGGEBO (fp) replik:

Herr talman! Nu tycker jag ändå att Olle Svensson går litet väl långt. Det faktum att det finns interndemokrati i facket skulle vara ett skäl för att få närvara i kommunala nämnder. Det finns massor av organisationer här i landet som har interndemokrati och som i så fall skulle kunna ställa samma krav.

Sedan frågar Olle Svensson: Vill ni förvägra dem som har kommunala förtroendeuppdrag att tala med de fackliga representanterna? Självfallet inte, tvärtom. Man skall tala mycket med sina anställda, men att det sker bäst på de formella nämndsammanträdena där man skall fatta beslut, tror jag är en missuppfattning. Man skall göra det under hand mellan sammanträdena, och man skall tala mer också med sina uppdragsgivare, nämligen väljarna.

De anställda är mycket närmare in på de förtroendevalda än vad medborgarna är. Det känner man av i regeringsarbete, det känner man av i det här huset, det känner man av i landsting och i kommunfullmäktigeförsamlingar – de anställda har mycket närmare till politikerna än de vanliga medborgarna/uppdragsgivarna.

Jag tror inte alls att facklig närvarorätt innebär någon decentralisering av besluten utan tvärtom innebär en byråkratisering. De tre fackliga representanter som skall sitta med på nämndsammanträdena kanske skulle göra bättre nytta genom att försöka initiera ett verkligt medinflytande och en delaktighet för de anställda ute på sina arbetsplatser, så att vi kan ta tag i och använda den fantasi, det engagemang, de ambitioner, den vilja till förändring som finns hos de offentliganställda och som hindras genom en alltför trög organisationsuppbyggnad och alltför mycket formaliserat inflytande.

Det är helt riktigt att folkpartiet stödde förslaget om försöksverksamhet. Vi skäms inte alls för att komma fram till slutsatsen att man inte skall permanenta denna verksamhet. Det har hänt mycket sedan beslutet fattades om försöksverksamheten – MBL, partssammansatta organ osv.

Dessutom tycker jag att hela samhällsutvecklingen, där den politiska demokratin alltmer börjar sättas på undantag, har öppnat ögonen för faran med den ordning som föreslås i propositionen. Jag är besviken på att Olle Svensson knappast alls har kommenterat frågorna om den kommunala demokratis utveckling, medborgarnas möjligheter till inflytande, politiker-

nas arbetsvillkor för att svara upp mot väljarnas önskemål och krav och det politikerförakt som tyvärr börjar utbreda sig i samhället.

Anf. 13 BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag förstår att Olle Svensson har svårt att hitta argument när han å ena sidan vill slänga ut de fackliga representanterna tillsammans med andra organisationsrepresentanter ur rena statliga förvaltningsorgan men å andra sidan vill tvinga in dem i kommunala politiska organ. Det är klart att dessa båda ståndpunkter inte går ihop.

Jag skall medge att redan besluten om partssammansatta organ är besvärliga och knepiga ur den politiska demokratis synpunkt. Riksdagen begärde faktiskt 1982 att man skulle ha en utredning om gränsdragningsproblemen i vad gäller den kommunala demokratin, MBL, partssammansatta organ och alltsammans, men den utredningen har vi inte fått. I stället får vi det här förslaget, som nu tydligt tvingas igenom av socialdemokrater och kommunister.

Ute i kommunerna uppstår den märkliga situationen att små partier, som faktiskt har fått mandat i fullmäktige i de demokratiska valen, inte blir representerade i kommunala nämnder därför att de är för små i fullmäktige för att hävda sig i de proportionella valen, men de fackliga organisationerna, som över huvud taget inte har fått något mandat från folket i val, är garanterade tre representanter och lika många suppleanter. Det är ju en rent grotesk ordning.

Denna syn som jag har gett uttryck för är inte något som enbart förekommer inom de borgerliga partierna, vilket Olle Svensson vill ge sken av, utan det finns massor av socialdemokrater som är negativt inställda till det här förslaget. Jag har träffat många själv – det är inte bara Agne Gustafsson utan många andra.

Jag kan citera ur Nya Norrland den 8 november 1985, en socialdemokratisk tidning som skriver så här i ledaren:

”Vi tycker att de erfarenheter vi gjort i det senaste valet, och de erfarenheter vi fått av medbestämmande under de år som gått, visar att det är nödvändigt att vi får klarare regler för ansvarsfördelningen, att vi inte ska försätta oss i situationer där vi tvingas sitta på två stolar.

Både för fackets och för politikernas skull borde vi ha undvikit den här närvarorätten. Både de fackliga förtroendevalda och politikerna riskerar nu att få sina roller utsuddade och sitt agerande misstänkliggjort.

Vi hoppas att riksdagsgruppen tar upp propositionen till ny debatt och att röstningen i riksdagen släpps fri.”

Detta är alltså ledaren i en socialdemokratisk tidning.

Vad som är så viktigt att inte glömma bort är att det här gäller grundläggande principer för vårt styrelseskick. Detaljerna i förslagen är i princip likgiltiga. Det är brottet mot de grundläggande demokratiska principerna för representation i beslutande politiska organ det gäller.

Anf. 14 OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig ta det sista, om demokratin, först. Även Bertil Fiskesjö sade faktiskt 1979 att det förslag som då lades fram om partssam-

mansatta organ var väl avvägt med hänsyn såväl till gränsdragningen mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin som till syftet med organets verksamhet. Det nu aktuella förslaget innebär väsentliga begränsningar i fråga om närvarorättens omfattning och personalföreträdarnas uppgifter, och till skillnad från PSO-systemet är all beslutanderätt förbehållen de politiskt valda ledamöterna.

Om detta säger nu regeringsrätten i sitt remissyttrande att det är påtagligt att det nya förslaget innebär ett mindre intrång i demokratin, om det över huvud taget rör sig om ett intrång, än det förslag som alltså Bertil Fiskesjö tidigare har stött.

Slutligen har vi resonemanget om demokratin på den fackliga sidan. Jag sade här att – det vill jag ytterligare understryka – jag anser att de anställda i kommunal verksamhet bör få insyn i och inflytande över den verksamhet som myndigheterna bedriver. Det är arbetsplatsdemokrati. Jag vill nu tillägga att närvarorätten i detta hänseende är ett viktigt komplement till andra former av inflytande. I den kommunala verksamheten är det viktigt att de förtroendevalda har direkt kontakt med representanter för de anställda och kan ta del av deras synpunkter utan mellanhänder. Vad jag polemiserade emot, Birger Hagård, när vi diskuterade interndemokratin var att ni talade om att de som sätts in är organisationsproffs och pampar. Det är förakt för den fackliga demokratin. Jag tror att det kommer in dugliga representanter från fältet. Det är värdefullt för de förtroendevalda att få föra en dialog med dessa utifrån intrycken från arbetsplatserna. Det är väl inte så dumt att intrycken från arbetsplatserna får spela in när man suveränt fattar beslut i nämnderna.

Talmannen anmälde att Birger Hagård och Bertil Fiskesjö anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 15 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det har ofta sagts inom arbetarrörelsen att kommunerna bör vara mönsterarbetsgivare. Därmed har man gett uttryck för uppfattningen att den rättslöshet som präglat det privata arbetslivet inte borde gälla för kommuner och landsting. Det är mot denna bakgrund man bör se diskussionerna om de anställdas förhållanden och de olika åtgärder som vidtagits för att ge dem ökad insyn inom den kommunala sektorn.

Det är givetvis inte problemfritt att lösa dessa frågor. Det har betonats i tidigare anföranden. Det vittnar propositionen om närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder om. Man kan säga att det finns gränsdragningsproblem mellan strävan att öka de anställdas inflytande och att hävda de politiskt valdas roll. Men dessa problem kan inte vara olösliga. Strävan att ge de anställda ökat inflytande kan heller inte vara en fiende till allmänhetens berättigade krav på inflytande.

Om propositionens balansgång på detta område har löst problemen får utvecklingen visa. Är det lagom avvägningar som gjorts? Behövs ytterligare preciseringar? Det hela måste te sig meningsfullt såväl ur de anställdas som ur kommunalpolitikernas och allmänhetens synpunkt. Enligt min mening kan inte regeringen med den framlagda propositionen anse att den nu har gjort

sitt. Nu gäller det att noga följa verksamheten.

Hur kommer regeringen att följa upp och sammanställa erfarenheterna av närvarorätten för personalföreträdare i kommunala nämnder? Är regeringen beredd att föreslå ytterligare preciseringar och förändringar om det visar sig nödvändigt? Det är ett par frågor som bör ställas. Eftersom civilministern är närvarande i kammaren kanske dessa och ett par andra frågor som jag ämnar ställa kan bli besvarade redan nu.

I den debatt som uppstått inför det nu aktuella beslutet har pekats på de korporativa drag som frågan rymmer. Jag tror att man skall ta den kritiken på allvar. Både de fackliga organisationerna och de förtroendevalda har intresse av att rollfördelningen är klar. Med uppmärksamheten på detta bör det gå att undvika allvarliga konsekvenser. Därest inte lagen tillräckligt klarlägger det bör tillämpningsföreskrifterna kunna bidra till att lösa problemen.

I ett par avseenden tror jag det är nödvändigt att gå vidare och finna lösningar. Det ena gäller de ekonomiska konsekvenserna av närvarorätten. Propositionen klarlägger inte detta problem, och det har inte heller varit möjligt att få det klarlagt i utskottsbehandlingen. Det kan vara svårt att överblicka de ekonomiska konsekvenserna redan nu. Men det får inte heller bli så att de blir ett hinder för närvarorättens förverkligande.

Har regeringen för avsikt att när erfarenheter vunnits återkomma till denna fråga?

Ett annat problem som jag fått uppmärksamheten på i den debatt som något sent kommit i gång bland kommunalpolitikerna gäller de lokala organ eller kommundelsnämnder som nu växer fram på sina håll och som kanske blir en vanligare form i kommunerna så småningom. I den föreslagna 8 § i lagen heter det:

”Personalföreträdare utses särskilt för varje nämnd bland de anställda hos kommunen eller landstingskommunen, i första hand bland dem som är anställda inom nämndens verksamhetsområde. Högst tre personalföreträdare och en ersättare för envar av dem får finnas i varje nämnd.”

En av poängerna med kommundelsnämnderna är att de griper över den traditionella sektorsindelningen och kan omfatta tre eller fyra områden. Skall inte dessa organ omfattas av den föreslagna verksamheten? Eller hur skall lagen i den utformning den fått tillämpas? Ett förtydligande på den punkten vill man nog ha i kommuner som arbetar med sådana organ.

Så några ord om de borgerliga motionerna. Strävan till ökad insyn och ökat inflytande för de anställda brukar inte få stöd från de borgerliga partierna, vare sig det gäller det privata arbetslivet eller stat och kommun. Begränsningar i de anställdas rättigheter brukar i stället förespråkas från det hållet. Därför är det naturligt med borgerliga avslagsyrkanden på förslaget om närvarorätt i kommunala nämnder. När det i en moderatmotion argumenteras mot närvarorätten bl. a. med hänvisning till att samma organisationer också har rätt att använda fackliga stridsåtgärder, förefaller rädslan för de anställdas inflytande vara större än farhågorna för korporativa inslag.

En poäng finns i ett par motioner, som också Bertil Fiskesjö snuddade vid, nämligen påpekandet att mindre partier i kommunerna inte har insyn i nämnderna. Får man av detta dra slutsatsen att alla partier kommer att medverka i demokratiberedningen för att lösa denna fråga? Som bekant har

konstitutionsutskottet ansett att en vpk-motion i frågan borde behandlas där. Även detta är en angelägen fråga.

Man kan också notera en nyansskillnad i ett par centermotioner. Den ena godtar inga skäl för närvarorätt för personalföreträdare i nämnder, den andra vill ha en ändring i kommunallagen som ger kommuner och landsting befogenheter att besluta om närvaro- och yttranderätt. För den mer försiktiga varianten står en f. d. kommunminister.

De borgerliga förbiser i sitt motstånd mot närvarorätt för personalföreträdare från ett viktigt faktum. I nämnder är det redan nu vanligt med avdelningschefer och olika högre tjänstemän som berett och föredrar ärenden. Men politikerna måste ju inta en självständig hållning till dessa, och det kan inte vara svårare att göra det till synpunkter som framförts av företrädare för personalorganisationer.

Man bör, herr talman, skilja på de verkliga problem som är förknippade med denna verksamhet – och som jag något har pekat på – och det motstånd mot de anställdas inflytande som de borgerliga företräder.

De verkliga problemen måste noga följas för att nödvändiga korrigeringar skall kunna göras, så att närvarorätten i kommunala nämnder blir till en tillgång såväl för personalen som för politikerna och därmed också för allmänheten.

Anf. 16 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Efter de stora kommunsammanslagningarna är vi många som väntat på – och också arbetat på – någon modell som kunde medverka till större politisk aktivitet ute i de kommundelar som lätt hamnar i periferin – kommundelar som tidigare kanske hade egen fullmäktigeförsamling, ett förhållande som medförde att medborgarna enkelt och effektivt kunde nå beslutsfattarna och följa och kontrollera besluten.

På en del håll finns kommundelsråd inrättade. Personligen tror jag att någon form av kommundelsstämmor, där medborgarna fick möta beslutsfattare och företrädare för de kommunalt anställda, ställa frågor och framföra åsikter, kunde vara av värde.

Förslag med den inriktningen hade varit önskvärda. Propositionen som i dag avhandlas snarast koncentrerar och befäster makten åt fåtalet. Detta är verkligen att beklaga.

Herr talman! Det är trist att debatten runt propositionen om närvarorätt i kommunala nämnder polariserats till en debatt för eller emot fackföreningsrörelsen. Detta är ju faktiskt vad som skett av och till ute i bygderna, och sådana tendenser har också kunnat märkas här i dag i kammaren.

Personligen tycker jag att det är att värna fackets integritet att avslå propositionen. Likaväl som fackets representanter kan påverka politikerna – det har understrukits här – kan naturligtvis situationen bli den att politikerna påverkar fackets representanter och, om man vill se det riktigt dystert, låser dessa och därmed försvårar eller i varje fall lätt anfräter den också ofta omtalade och positivt understrukna representativa demokratin.

För mig är det som i dag avhandlas en principiell fråga av högsta valör. Det kan inte vara rimligt att i den representativa demokratin blanda in vissa kommunala personalgrupper och ge dem utökat inflytande i jämförelse med

andra personalgrupper i samma kommun, som skall hållas utanför.

Herr talman! Jag vill också ta upp den jämförelse som Bertil Fiskesjö och flera andra snuddat vid. Det kan finnas anledning att erinra ytterligare en gång om att det ute i kommunerna mycket väl kan vara så att små partier samlar åtskilliga röster bakom sig men likväl – inte sällan på grund av taktiskt skicklig valkretsindelning – hålls utanför både fullmäktige och givetvis också styrelser och nämnder. Det är också vanligt att partier som tagit mandat i fullmäktigeförsamlingar mycket resolut hålls utanför styrelser och nämnder, och det parti som nu ivrar för närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder har långt ifrån alltid varit benäget att möjliggöra den förlängning av den representativa demokratin som man med fog kan anse att det skulle innebära att låta politiskt valda representanter från små partier få närvarorätt vid styrelse- och nämndsammanträden.

Herr talman! När det gäller möjligheten för små partier att få insyn och närvarorätt i politiska fora är som bekant inte alltid alla politikers intresse särdeles omfattande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2 a (närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 140 för reservationen av Bertil Fiskesjö m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 b

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Alkoholpolitiken

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1985/86:1 om alkoholpolitiken.

Anf. 17 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Liksom för ett år sedan handlar skatteutskottets första betänkande om ett antal motioner från föregående riksmöte vilka rör alkoholpolitiken. I stort sett är det samma sorts motioner och i många fall också samma motionärer. Något som skiljer sig från föregående år är att socialutskottet i år föredragit att inte yttra sig över motionerna.

Droppen urholkar stenen inte genom sin kraft utan genom att ständigt falla. Det tycks vara ett ledande ordspråk för en del motionärer, som återkommer varje år med sina krav. I några fall har det visat sig att trägen vinner, och resultatet i de fallen har blivit att alkoholpolitiken blivit något mindre krånglig.

Som bekant har vi sluppit det löjliga och närmast genanta förbudet att sälja folköl i livsmedelsbutikerna under kvällar och helger. Butiksägarna och deras anställda slipper alltså nu att under dessa tider lägga skynken över ölbackarna.

När det gäller de av många med rätta som synnerligen fåniga betraktade

förbuden i den s. k. lex Öresund har det skett vissa uppluckringar i fråga om underhållning och försäljning. Med tanke härpå och på att problemet inte enbart berör oss utan också är en fråga för våra vänner danskarna har vi moderater tillsammans med utskottets folkpartister föredragit att avge ett särskilt yttrande i stället för en reservation vid behandlingen av de två motioner som berör lex Öresund.

En annan fråga, som inte har varit föremål för motionsskrivande och därför inte heller tagits upp i detta utskottsbetänkande men som ändå motiverar en kommentar, är avslöjandet att vissa båtlinjer från beskattnings-synpunkt betraktas som korta, trots att de är längre än andra, som har gynsammare beskattningsvillkor. Här har Skåne blivit klart diskriminerat, och självfallet måste bestämmelserna ändras, så att lika regler kommer att gälla för alla.

I fråga om etablering av systembutiker har skatteutskottet i förra årets betänkande intagit en generösare attityd till en ökad etablering genom att understryka vikten av att man även tar hänsyn till kommunala önskemål. Detta omtänkande har redan återspeglats i en positivare inställning i Systembolagets styrelse. Vårt tidigare krav på rätt för varje kommun att få en systembutik kanske inte ligger så långt i fjärran som man tidigare fruktat. Den stora majoriteten alkoholkonsumenter är måttlighetsförbrukare, och det är ett självklart servicekrav att en systembutik skall kunna nås relativt bekvämt.

När det gäller övrigt krångel i alkohollagstiftningen fäster vi en viss förhoppning till alkoholhandelsutredningen, som nyligen i ett delbetänkande tog upp frågor ägnade att förenkla reglerna för servering av och handel med alkoholdrycker.

Bland dessa förenklingsförslag kan nämnas:

Kommunala vetorätten i serveringsärenden avskaffas.

Etablering av restauranger med alkoholservering skall inte behöva underkastas behovsprövning.

Kravet på att matservering skall utgöra viss del av rörelsen slopas.

Tillståndskravet för att servera öl av klass II i slutna sällskap slopas.

Alkoholservering skall tillåtas från kl. 11.00 i stället för kl. 12.00 som nu.

När det gäller handel med öl i såväl parti- som detaljledet föreslås att tillståndsprövningen slopas.

Detta är inga revolutionerande förslag precis, det är dock små små steg i rätt riktning.

Förutom när det gäller lex Öresund finns det moderata namn vid ytterligare fem särskilda yttranden. När man åker utomlands får man ta med sig hem en viss mängd obeskattade varor; det rör sig huvudsakligen om vin och sprit. Transportekonomiskt och inte minst ur den enskilde resenärens bekvämlighetssynpunkt medför det en avsevärd nackdel att flaskorna i fråga inte får inköpas på ankomstflygplatsen vid hemfärden. Eftersom Nordiska rådet uppmärksammar den frågan avvaktar vi resultatet av den tankemödan, innan vi kommer med några krav på ändringar av nuvarande bestämmelser.

Vi anser också, liksom tidigare, att systembutikerna själva skall få avgöra om kundernas servicekrav motiverar lördagsöppet. Förbudet kom ju till i det högst vällovliga syftet att minska fylleriet. De positiva effekterna är mer

påtagliga endast under sommarmånaderna och inte alls lika entydiga under resten av året. De negativa effekterna av en fast etablerad svart marknad måste också uppmärksammas. Vi anser som sagt att systembutikerna borde anförtros att själva besluta om lördagsöppet. I orter med flera butiker är det självfallet inte nödvändigt att alla har öppet.

När det gäller mellanölet anser vi det fortfarande egendomligt att denna öltyp får säljas fritt nästan överallt utom i vårt land. Den i många stycken dåliga kvaliteten på det s. k. folkölet har medfört en kraftigt ökad försäljning av starköl, låt vara att ökningen på senare tid avstannat. I varje fall är knappast en ökning av starkölskonsumtionen särskilt positiv ur nykterhets-synpunkt. Detta förhållande bidrar till att vi anser att starka skäl talar för att mellanölet bör återinföras.

Vår enda reservation, som vi för övrigt delar med utskottets folkpartister, gäller beskattningen av kvalitetsviner. Våren 1983 begärde riksdagen ett förslag från regeringen till successiv sänkning av skatten på kvalitetsviner för att göra dessa viner i mellanprislägena tillgängligare för en bredare allmänhet.

Förebärande tekniska svårigheter vid utformningen av en ändrad dryckesbeskattning har finansministern förklarat att han inte är beredd att föreslå en sådan sänkning trots riksdagsbeslutet. Vi reserverar godtar inte ett sådant resonemang utan kräver, inte minst med tanke på värdet av att skapa en bättre dryckeskultur, att regeringen följer tidigare riksdagsbeslut och utarbetar ett förslag till ny beskattning av kvalitetsviner.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 5.

Anf. 18 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I skatteutskottets första betänkande för det här riksmötet, som behandlar ett antal motioner om alkoholpolitiken, understryker utskottet värdet av den enighet som råder om 1977 års alkoholpolitiska reform. Utskottet konstaterar också "att den mätbara konsumtionen av alkohol sjunkit väsentligt under senare år och att även totalkonsumtionen torde ha sjunkit, trots att hembränningen och hemtillverkningen av vin tilltagit som en följd av att skatteinstrumentet utnyttjats för att dämpa konsumtionen".

Av detta citat skulle man kunna få det intrycket att totalkonsumtionen påverkats i ringa grad. Så är sannolikt dock inte fallet. Alldeles färsk statistik visar också att de tidigare tendenserna då det gäller utvecklingen av alkoholbruket håller i sig. Även om denna statistik bör betraktas med en viss skepsis, med tanke på glykolanvändning och annat, tycker jag nog att man kan säga att detta är glädjande. T. ex. konsumtionen av starköl minskar. Den utskottsskrivning som jag nyss citerade utgör ett starkt stöd för folkpartiets krav på en utvärdering av 1977 års beslut eftersom en stor osäkerhet råder om vad som faktiskt har inträffat.

Kunskap om det som man skall försöka förändra eller förbättra är naturligtvis alltid bra. Det är därför förvånande att övriga partier tycks vara ointresserade av denna utvärdering. Under alla omständigheter borde man väl vara intresserad av att så noggrant som möjligt söka fastställa de orsaker som ligger bakom minskningen av konsumtionen och de förändrade konsumtionsvanorna. Av det faktamaterial som en utvärdering skulle förse oss med

skulle med säkerhet viktiga slutsatser om framtida åtgärder kunna dras.

Vi tror oss veta att prisinstrumentet har spelat en stor roll och att även sjunkande reala inkomster haft sin inverkan. Konsumtionsminskningen har t. ex. inte varit likformig under den senaste tioårsperioden, då ju den mätbara konsumtionen sjunkit med ca 20%. Det är egentligen ganska anmärkningsvärt att vi inte begagnar detta gyllene tillfälle att utöka våra kunskaper om det som vi brukar kalla vårt största sociala problem.

Herr talman! Vi känner ju också till att det finns ett klart samband mellan bruk och missbruk av alkohol. Därför finns det också starka mänskliga, sociala och även ekonomiska skäl att fortsätta att pressa tillbaka totalkonsumtionen. Följden blir färre alkoholskadade. Omvänt vet vi att en höjd konsumtion ger mera missbruk och flera alkoholskadade.

Av naturliga skäl sker minskningen av missbruk och alkoholskador med en viss eftersläpning. Därav följer två saker som gör att vi från folkpartiets sida inte nu vill förorda en ransonering under en provperiod på tre år.

För det första skulle de erfarenheter som vi redan vunnit och som vi – vilket är än viktigare – kan vinna genom att med konsekvens och målmedvetenhet gå vidare med de åtgärder som vi valt gå förlorade.

För det andra skulle erfarenheterna av en så kort försöksperiod ha ett begränsat värde. Till den eftersläpning som jag nyss nämnt skall man också lägga att förändringar i den illegala hanteringen av alkohol sker med en viss fördröjning.

Vi menar därför från folkpartiets sida att vi skall gå vidare med 1977 års beslut och försöka förändra attityderna till alkoholbruket i positiv riktning. Först om detta misslyckas bör vi tillgripa ransonering eller andra restriktioner.

Herr talman! För att lyckas – och även för att fastställa att man misslyckats – är det nödvändigt att ha en klart uttalad målsättning. Som jag sade i inledningen har den mätbara alkoholkonsumtionen sjunkit med ungefär 20% under en tioårsperiod.

I folkpartiets partimotion 1984/85:2198 begär vi ett riksdagsuttalande innebärande en lika stor procentuell sänkning under den kommande tioårsperioden.

Mot en sådan målsättning anför utskottet att det är svårt att fastställa den totala konsumtionen. Detta är naturligtvis sant, men det innebär också att det mål som nu gäller är en allmän opreciserad sänkning om vars storlek riksdagen inte uttalat någonting. Detta är, enligt vår mening, inte till fyllest.

Om statsmakt, nykterhetsrörelse och övriga inblandade kommer överens om ett gemensamt bestämt mål för minskad alkoholkonsumtion under den närmaste tioårsperioden skulle slagkraften i bekämpningen av vårt största sociala problem öka markant. Då kunde – som vi framhåller i folkpartimotionen – informationskampanjer, prispolitik och restriktioner relateras till ett gemensamt mål.

En klar målsättning och ökad kunskap är alltså grundelement i folkpartiets alkoholpolitik. En åtgärd för att öka kunskapen på området är att förbättra alkoholstatistiken. Låt mig erinra om några brister i statistik och alkoholforskning som vi tagit upp i vår motion.

Som framgått av vad jag tidigare sagt är kännedomen om hembränningsens

omfattning helt bristfällig. Statistiken har under de senaste årtiondena i flera avseenden försämrats. Kontrollstyrelsens alkoholregister har försvunnit. Domstolarna registrerar inte längre alkohol i samband med brott. Genom att nykterhetsvården integrerats med socialtjänsten döljs ytterligare kunskap.

Då det gäller dödsfall, trafikolyckor, sjukskrivning och förtidspensionering finns viss registrering av alkoholorsaker. Men denna är snarast desinformativ. I en dödlighetsundersökning i Malmö fann man t. ex. att alkoholdödligheten var åtminstone sex till åtta gånger så hög som den officiella statistiken utvisade.

Jag har nämnt några exempel. Självfallet är vi inte intresserade av att införa eller återinföra integritetsstörande statistik, som kan tillföra oss kunskap om alkoholproblematiken.

I själva ordet alkoholbeskattning ligger att det är alkoholen som beskattas. Alkoholbeskattningen skall definitionsmässigt inte vara en rent prisstyrd konsumtionsbeskattning. Då det gäller vinbeskattningen bör det enligt vår mening vara möjligt att uppnå en beskattning som ökar intresset för mellanprissortimentet – det som litet oegentligt brukar kallas för kvalitetsviner. Tillsammans med moderaterna begär vi i reservation 5 att regeringen utarbetar ett sådant förslag. Vi menar att detta är ett viktigt led i en förändrad syn på vindrickandet. Det finns inget mer deprimerande än att i vissa artiklar behöva läsa redogörelser för vilka viner som ger mest alkohol för pengarna.

Mycket skulle vara vunnet om sådant resonemang rensades ut. Det finns definitivt andra kvaliteter hos vinerna att rikta intresset emot än alkoholinnehållet. Ur ren nykterhetssynpunkt skulle det vara en klar förbättring om intresset fick en annan inriktning. Självfallet är det bättre att folk köper en flaska av ett ärgångsvin i mellanprisklassen som uppvisar sådana kvaliteter än att man köper två flaskor billigt vin för samma pris.

Godtar man prisinstrumentet – och därom tror jag faktiskt att vi är överens – blir ju förbättringen avsevärd ur nykterhetssynpunkt.

Herr talman! Jag tror att jag nu har redogjort för de principellt viktiga dragen i folkpartiets alkoholpolitik. Naturligtvis är det inte möjligt att tränga på djupet i en debatt av den här karaktären, som endast avser beskattning. Detta får väl anstå till någon större debatt om alkoholpolitiken. För den som vill ytterligare förkovra sig i folkpartiets ståndpunkt på området hänvisar jag till den motion som jag har nämnt, 1984/85:2198, samt till den debatt om alkoholpolitiken som hölls i kammaren den 17 oktober förra året.

Jag yrkar till sist, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 5.

Anf. 19 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Missbruket av alkohol har alltid, mer eller mindre, varit en fråga som arbetarrörelsen arbetat med genom att solidariskt hjälpa och stötta kamrater.

Redan tidigt etablerades också ett intimt samarbete mellan arbetarrörelsens partier och fackföreningsrörelsen med olika nykterhetsrörelser. Alkoholmissbruket var i många stycken ett problem bland människor med olika dåliga sociala miljöer. Några av problemen var: Arbetslöshet, låga löner med knappa medel att försörja familjen, trångboddhet och andra problem som stod att finna hos den undertryckta klassen. Det var alltså en av utgångspunk-

terna för arbetarrörelsens engagemang.

I dag är dåliga sociala miljöer fortfarande en mycket kraftigt bidragande orsak till alkohol- och annat drogmissbruk. De dåliga sociala miljöernas innehåll har i viss mån förändrats, men kvar står den höga utslagningen av människor från arbete, bostad och social gemenskap som en av de grundläggande orsakerna till missbruk.

Problemet för missbrukaren att ta sig ur beroendet är så att säga dubbelt. Dels måste han bryta sig ur beroendekapandet som ligger i själva drogen, dels måste han bryta med det sociala mönster som han blivit fången i. Här står kanske att finna en av de svåraste situationerna för en missbrukare. Det gäller hela individens egna integritet. Hans enda s. k. kompisar utgör i detta sammanhang inget stöd utan fungerar i motsatt riktning.

Jag skulle vilja åskådliggöra litet av detta med en dikt. Dikten är skriven år 1941, mitt under brinnande krig och i ett Stockholm som vid den tidpunkten hade ungefär ett ölkafé med utkastare i varje kvarter. Bengt Karlsson från Kristineberg här i Stockholm – han som skrivit dikten – var då 20 år gammal. I dag, om han fortfarande lever, kan han konstatera att det han skrev för över 40 år sedan fortfarande äger tillämplighet i principiell mening.

Han skrev så här:

Så sitter jag här vid mitt solkiga bord
på ett kvalmigt ölkafé
och lyssnar till bruset av stora ord
från männen som dricka och le.
Och glömda är sorger, bekymmer och jäkt
och vakten har flytt för min andedräkt
som luktar av bira, renat och sill
Fröken, får jag en pilsner till!

Där ölet går in där går vettet ut
så lyder en vis mans ord.
Jag tittar i glaset, min pilsner är slut
ty slut tar ju allt på vår jord.
Då klarar jag strupen, ty ropa jag vill.
Fröken, får jag en pilsner till!

Ibland i min skalle en tanke slår rot
om nykterhet, bättring och syndernas bot.
Jag frågar mig själv; vad är det du vill?
Men ropar som vanligt: En pilsner till!

Vad är det då som beskrivs i den här dikten? Vad är det som fortfarande skapar ett tryck på människor? Har samhället möjligen förändrats, så att man i dag kan uppleva större solidaritet och gemensamma kollektiva lösningar på olika sociala problem? Har sådant kunnat komma till stånd?

Svaret på frågorna är entydigt nej. Tvärtom har utvecklingen i vid mening strävat åt motsatt håll. Trycket har ökat. Privatiserings- och satsa-på-dej-själv-ideologier har brett ut sig. Arbetsplatsernas organisering sker fortfa-

rande efter maximen "var lönsam, annars kan du gå". Uppbyggandet av sociala kontakter på arbetsplatsen mellan arbetskamrater försvåras eller omöjliggörs helt i många fall.

Men görs det då inget för att skapa förutsättningar att åstadkomma ändring? Jo visst! Det finns en mängd olika folkliga rörelser bl. a. som arbetar med dessa frågor i både rehabiliterande och förebyggande syfte. Men stödet från samhället till dessa borde vara större.

Ett engagemang som jag vill exemplifiera med är det som sedan slutet av 1970-talet har prövats bl. a. i Stockholm, nämligen ett fackligt-socialt arbete, som bygger på kamratstöd. För två år sedan kom det ut en bok, som beskrev en del av detta arbete. Den gavs ut på Brevskolan och heter Tänk om . . . en bok om kamratstöd i verkligheten.

Där beskrivs hur en facklig-social ombudsman på en fackförening i Stockholm arbetar med just utslagna kamrater, hur han hjälper dem med arbete, bostad och sociala kamratliga kontakter. Där beskrivs också bakgrunderna till dessa människors problem, men framför allt visas det i boken hur mycket solidariteten mellan arbetskamraterna betyder, hur arbetarrörelsens gamla värderingar om solidaritet skapar nya sociala kontakter och ger goda möjligheter att bryta sig ur missbruket.

Jag har, herr talman, i stort uppehållit mig vid problematikernas situation och orsaken till densamma. Det finns självfallet också en rad andra frågor att ta ställning till vad gäller alkoholpolitiken, framför allt en rad preventiva åtgärder i förbättrande och förändrande syfte, och det existerar många olika uppfattningar om hur dessa åtgärder bör utformas. Vi har från vänsterpartiet kommunisterna i en motion föreslagit att en särskild alkoholkommision skall tillsättas. Bakom detta krav ligger uppfattningen att det behövs en mer medveten och utvecklad alkoholpolitik för att påskynda en nedgång av konsumtionen och därigenom också en minskning av alkoholskadorna.

I reservationen från vpk utvecklas också de problemställningar som bör ligga till grund för arbetet inom en sådan alkoholkommision. Här uppsätts – i motsats till vad som är fallet i folkpartiets krav på en utvärdering av 1977 års alkoholpolitiska beslut och i utskottsmajoritetens stöd för en central ledningsgrupp – ett klart uttalat mål för en fortsatt kontinuerlig uppföljning av alkoholfrågorna, vilket kan leda till en nedgång av konsumtionen och till andra förbättringar. Jag yrkar, herr talman, bifall till vpk-reservationen, nr 3.

Anf. 20 EGON JACOBSSON (s):

Herr talman! Låt mig i likhet med tidigare talare börja med att konstatera att det råder bred politisk enighet om vår alkoholpolitik. Det är bra och ökar möjligheterna att bemästra de problem som föreligger inom detta område. Denna breda politiska enighet om alkoholpolitiken hindrar nu inte att vi varje år har ett ganska stort antal motioner att behandla om alkoholfrågor.

Årets motioner berör inte det alkoholpolitiska beslutet från 1977, som utgör basen för vår alkoholpolitik. Motionernas krav berör denna gång förbud mot försäljning av snabbvinssatser, förändringar i systembutikernas öppethållande, sänkt minimiålder för inköp av alkohol, översyn av vinbeskattningen, marknadsföring och beskattning av snabbvinssatser, översyn av

lex Öresund, utvärdering av effekterna av 1977 års alkoholpolitiska beslut, beskattning av all införsel av alkohol, ändrad prissättning på alkohol, inrättande av en statlig alkoholkommission, försök med inköpsbegränsning vad gäller alkohol, skattefri försäljning på flygplatser vid ankomst, försök med alkoholransonering, höjning av alkoholgränsen för öl som säljs i allmänna handeln, reducerat pris på restauranger vid inköp av alkohol, förändrad prissättning på alkohol vid restaurangservering, förbättrad alkoholstatistik, krav på uppställande av delmål för alkoholpolitiken samt krav på förändringar i LHD (lagen om handel med drycker).

De flesta av dessa motionskrav har, som också påpekats av tidigare talare, behandlats av tidigare riksdagar, senast i anslutning till skatteutskottets betänkande 1984/85:1. Egentligen är det såvitt jag kan se endast kravet på ökad alkoholhalt i cider som fattas den här gången. Riksdagen beslutade vid sin senaste behandling av frågor på detta område att följa utskottets förslag på alla punkter.

Sedan vi förra gången behandlade dessa frågor har, herr talman, egentligen inget nytt inträffat som skulle föranleda utskottet att göra andra ställningstaganden än vad vi då gjorde. Utskottet hänvisar därför i det betänkande som vi nu behandlar i stor utsträckning till tidigare dokumentation och ställningstaganden.

Vi har dock, som har framgått av debatten, inte kunnat uppnå enighet på alla punkter. Till utskottets betänkande har fogats fem reservationer och sju särskilda yttranden, och min avsikt är att något kommentera dessa.

Reservation nr 1 är undertecknad av de båda folkpartisterna i skatteutskottet, och i den krävs uppställande av ett delmål för alkoholpolitiken. Delmålet skulle vara 20 % minskning av alkoholkonsumtionen under en tioårsperiod. Det kravet har, som nyss påpekats av Kjell Johansson, framförts tidigare av folkpartiet. Förra gången som utskottet behandlade frågan lät vi också socialutskottet yttra sig i ärendet. Såväl skatteutskottet som socialutskottet ansåg det svårt att uppskatta den totala alkoholkonsumtionen. Jag kan försäkra att det inte har blivit lättare sedan dess. Mot bakgrund av att den mätbara konsumtionen ytterligare minskat yrkar vi avslag på reservation nr 1.

I reservationerna nr 2, 3 och 4 krävs en utvärdering av alkoholpolitiken, att en särskild alkoholkommission inrättas och att alkoholstatistiken förbättras. Reservationerna 2 och 4 är undertecknade av folkpartisterna och reservation nr 3 av den kommunistiske ledamoten i utskottet.

Beträffande utvärdering av 1977 års alkoholpolitiska beslut framhåller utskottet att det enligt utskottets mening torde vara utomordentligt svårt att inom en rimlig tidsperiod göra en meningsfull utvärdering av ett så vittomfattande beslut. Dessutom har det sedan vi förra gången behandlade dessa frågor inrättats ett alkohol- och narkotikapolitiskt råd. Detta råd är knutet till regeringen, och i rådet ingår representanter för bl. a. folkrörelser och organisationer som arbetar med drogfrågor. Rådet skall vara ett forum för ömsesidig information om pågående och planerad verksamhet. Dessutom är rådet oförhindrat att initiera undersökningar, upprätta statistik och göra utvärderingar av utvecklingen inom drogområdet.

Härtill kan läggas att Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplys-

ning (CAN) kvarstår. Förbundets uppgift är bl. a. att följa utvecklingen och att sprida information om förändringar som sker. Därmed tycker vi att Kjell Johansson och även Tommy Franzén borde känna sig nöjda. Det som de eftersträvar kan utföras av dessa organ.

Vi anser, herr talman, att dessa två organ är väl skickade att följa utvecklingen och vidta de åtgärder som kan bli erforderliga. Vi anser vidare att dessa två organ kan arbeta snabbare och effektivare med att fortlöpande utvärdera utvecklingen inom alkoholområdet än vad en särskilt tillsatt alkoholkommision skulle kunna göra. Jag yrkar med det sagda avslag på reservationerna nr 2, 3 och 4.

I reservation nr 5 har moderater och folkpartister förenat sig om en förändring av vinbeskattningen. Även denna fråga har diskuterats i kammaren flera gånger tidigare. Enligt reservanterna skulle en sänkning av skatten på dyrare viner, s. k. kvalitetsviner, leda till en förbättrad dryckeskultur. Det framhölls också av Knut Wachtmeister för en stund sedan. Nu skulle, fortfarande enligt reservanterna, skattesänkningen på dyrare viner finansieras genom en höjning av skatten på de billigare vinerna.

Det synes mig som om reservanterna här gör två tankefel. För det första är det inte alltid priset som är avgörande för om det är ett kvalitetsvin eller inte. För det andra har skatten inte stigit snabbare på dyrare viner än på prisbilliga viner.

Kjell Johansson talade om årgångsviner. Det kunde vara frestande för mig att gå in på den saken. Låt mig bara säga att Kjell Johansson redan i dag kan inhandla årgångsviner till mycket facila priser – priser som ligger under den nivå på 60–70 kr. som Knut Wachtmeister och andra talat om när det gäller sänkning av skatten på kvalitetsviner.

Dessutom borde reservanterna nog ta sig en funderare på vad som händer om vi ökar priset på det prisbilliga sortimentet. Vi har under ett antal år haft en övergång från starkare till svagare drycker, något som ur alkoholpolitisk synpunkt hälsats med tillfredsställelse. En ökning av priserna på det prisbilliga sortimentet skulle med stor sannolikhet leda till en negativ förändring. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 5.

De sju yttranden som är fogade till betänkandet är i sex fall avgivna av moderater och i ett fall av folkpartister. Om dessa yttranden skall jag inte säga mer än att de framstår som ganska onödiga. De upptar frågor som eventuell ransonering eller andra restriktioner, Öresundstrafiken, ankomstförsäljning, inköpsåldern i systembutik, systembutikernas öppethållande, tillståndsfrågor och mellanölet. Utan att närmare gå in på vart och ett av dessa yttranden vill jag hävda att det rör sig om nyanser mellan utskottets skrivningar och de särskilda yttrandena, utom i vad avser mellanölet, där moderaterna gör en klarare markering än övriga partier. Det är möjligt att de här yttrandena skall ses som försök till alkoholpolitiska profileringar. Det faktum att inte mindre än sex talare från moderata samlingspartiet står anmälda på talarlistan styrker ett sådant antagande. För att exemplifiera vad jag menar med nyanser, och eftersom jag vet att talare efter mig kommer att tala om lex Öresund, vill jag citera ur utskottets yttrande beträffande Öresundstrafiken och ur moderaternas särskilda yttrande. Utskottet skriver bl. a.: "En viss översyn av reglerna har numera kommit till stånd och bl. a.

resulterat i vissa förtydliganden rörande möjligheterna att ordna underhållning ombord. Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande följer dessa frågor i enlighet med vad utskottet tidigare anfört.”

I moderaternas särskilda yttrande heter det bl. a.: ”Vi har nått en viss framgång genom att reglerna numera mjukats upp något. Med hänsyn till frågornas vikt förutsätter vi att regeringen tillsammans med danskarna ägnar dessa frågor fortsatt uppmärksamhet.”

Jag har, herr talman, svårt att förstå vad det skulle vara för saklig skillnad mellan det som utskottet anför och det som moderaterna skriver i sitt särskilda yttrande. Men det finns måhända en och annan moderat riksdagspolitiker som gärna nere i Öresundsregionen vill profilera sig just i fråga om lex Öresund.

Herr talman! Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till skatteutskottets förslag i dess helhet.

Anf. 21 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Låt mig börja där Egon Jacobsson slutade, nämligen med kommentaren till de särskilda yttrandena. Han trodde att de möjligtvis kommit till för att vi ville profilera oss. Men så är det inte. Att vi på några punkter avgivit särskilda yttranden i stället för reservationer beror på att vi vill slippa låsningar. Vi har lärt oss här i kammaren under många år med socialdemokratiskt styre att enskilda reservationer alltid avslås. Förra året avslogs 27 reservationer av 28, och när det gällde den tjuugoåttonde blev det ett uttalande om etablering av systembutiker.

Vi är tillräckligt mycket realistiska för att inse att det är bättre att inte låsa sig. Förr eller senare kommer det vi motionerar om som förslag från regeringen. Vi har sett det i många fall, och vi kommer att få se flera sådana fall. Jag säger detta mot bakgrund av vad jag i mitt inledningsanförande yttrade om utredningen om handel med och servering av alkoholdrycker.

Beträffande lex Öresund har vi velat göra en markering, därför att vi tycker att den uppmjukning som skett inte varit tillräcklig. Den har rört underhållning, den har rört snus, men vi tycker att det inte kan skada att markera att det behövs en fortsatt uppluckring och att danskarna därvidlag naturligtvis skall vara med.

Så till reservationen nr 5. Egon Jacobsson går förbi själva huvudmotivet, nämligen att riksdagen våren 1983 beslöt att hos regeringen begära ett förslag till justering av beskattningen av vinerna. Trots riksdagsbeslutet har regeringen inte kommit med något förslag, och man skyller på tekniska svårigheter. Det är märkligt att man gör det beträffande denna lagstiftning, när vi i övrigt har en skattelagstiftning i landet som i fråga om snårighet och krånglighet söker sin like.

Anf. 22 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Då det gäller lex Öresund har vi från folkpartiets sida gärna velat hålla frågan vid liv. Jag kan medge, Egon Jacobsson, att det råder en viss samstämmighet mellan utskottets skrivning och det särskilda yttrande som vi har avgivit tillsammans med moderaterna. Å andra sidan har vi också upplevt att finansministern i denna talarstol intagit en ganska kallsinnig

attityd härvidlag. Därför tycker vi att det kan finnas skäl att hålla frågan vid liv.

Det är inte priset som avgör kvaliteten, sade Egon Jacobsson beträffande kravet på ändrad beskattning. Men det kan väl inte förhålla sig på det sättet att Vin- & Spritcentralen köper upp dåliga viner till höga priser, utan naturligtvis finns här ett viss samband, även om man självfallet inte kan generalisera. Den springande punkten är att de årgångsviner som redan finns – detta säger ju Egon Jacobsson – inte är speciellt "spännande". Vad man vill få till stånd är en helt annan syn på vinkonsumtionen än den vi har i dag.

Jag medger att det är olyckligt att man talat om ett sortiment i prisklassen 60–70 kr., för det har gjort det svårare att få en fungerande lösning. Men det resonemang som förts mot en ändring av beskattningen är ganska underligt. Man säger att det inte går att göra så som föreslås i motionen på denna punkt, och sedan tillägger man att det är vad som skett varje år sedan början av 1960-talet. Man konstaterar nämligen att skattehöjningarna under denna tid har utformats på ett sådant sätt att de blivit lika höga i kronor räknat för alla viner. Det är kanske fråga om att inte bara hålla denna takt utan påskynda utvecklingen. Hela detta resonemang påminner om den gamla historien om mannen som gick till doktorn och klagade över att han inte kunde lyfta armen på ett visst sätt och sedan för säkerhets skull visade hur han absolut inte kunde göra.

Det är bra att vi fått ett alkohol- och narkotikapolitiskt råd, och jag ser med stora förväntningar fram mot vad resultatet skall bli. Men sanningen är den, att i dag vet vi inte var vi står när det gäller hembränningen, vi vet inte hur prisinstrumentet verkar, vi vet inte vilken roll utvecklingen och levnadsstandarden spelar. Därför hade det varit vettigt med en utvärdering.

Anf. 23 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Egon Jacobsson anser att vi bör vara nöjda med utskottets förklaring när det gäller alkohol- och narkotikapolitiska rådets tillkomst. Det är naturligtvis bra att folkrörelserna är med i detta arbete. Men vad som fattas är de direktiv och utgångspunkter som måste ligga till grund för en kommission eller ett råd, eller vad man nu vill kalla det för.

Vi har i vår motion och i reservationen pekat på att det är i kommunerna som man måste göra mycket av det förebyggande och rehabiliterande arbetet, vilket också sker i dag. Ett problem är att inkomsterna av alkoholbeskattningen kommer till statskassan, medan kostnaderna för skadorna av alkoholen i huvudsak ligger på kommuner och landsting.

Det här är frågor som är centrala och som jag utgår från att det alkohol- och narkotikapolitiska rådet inte har möjligheter att vidta åtgärder i eller ha synpunkter på. Vad som också krävs är, som jag tog upp i mitt inledningsanförande, en analys av vad som är orsakerna till den situation vi har i dag. Jag tror att det är dessa frågor som man måste börja bearbeta. Vi har föreslagit att man tillsätter en alkoholpolitisk kommission som analyserar och belyser de här frågorna och därefter lägger fram riktlinjer för de beslut vi behöver fatta för att få ner alkoholkonsumtionen och därmed också minska skadorna.

Jag vidhåller att den uppfattning som vi för fram i reservationen är ett steg längre än det alkohol- och narkotikapolitiska råd som Egon Jacobsson hänvisar till.

Anf. 24 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Knut Wachtmeister säger att man har gjort dessa särskilda yttranden för att slippa den låsning det innebär att avge en reservation. Vad jag talar om är det sakliga innehållet i de särskilda yttrandena jämfört med skrivningarna i utskottets betänkande. De särskilda yttrandena innehåller i sak ingenting utöver vad som står i betänkandet. Dessutom, Knut Wachtmeister, hade det kanske varit klädsamt att man, om man inte var nöjd med dessa skrivningar, hade försökt att i utskottet få en ändring till stånd. Då kanske vi hade sluppit de här yttrandena.

Beträffande vinbeskattningen åberopades beslutet 1983. Men, Knut Wachtmeister, vi får ju inte glömma bort beslutet 1984, som hävde 1983 års beslut. Det är detta som nu gäller. Förutom de tekniska svårigheterna vill jag också peka på effekterna av en sådan förändring. Jag försökte redan i mitt inledningsanförande förklara att det rör sig om förhållandevis små sänkningar av priset på de dyrare vinerna, som skulle drabba det prisbilligare sortimentet i form av en höjning.

Till Kjell Johansson vill jag beträffande vinerna bara säga två saker.

För det första: Kjell Johansson talade om dåliga viner. Jag hävdar att det är ytterst sällsynt med dåligt vin i Sverige. För det andra: Kjell Johansson sade att årgångsvinerna inte skulle vara speciellt spännande. Jag har en helt annan uppfattning, men den debatten kanske vi kan fortsätta vid ett annat tillfälle och inte nu uppta kammarens tid med.

Slutligen till det som kanske är det viktigaste i det här sammanhanget, nämligen frågan om en alkoholpolitisk kommission eller ett alkohol- och narkotikapolitiskt råd. Jag tycker, herr talman, att denna fråga börjar handla om en strid om ordval. Det råd som vi nu har tillskapat – som är knutet direkt till regeringen och där vi har sett till att organisationer som arbetar med drogfrågor och andra folkrörelser ingår och har initiativrätt – kan enligt utskottet fortlöpande på ett snabbare och effektivare sätt lösa alla de problem som Kjell Johansson och Tommy Franzén säger skall klaras av en särskild kommission.

Anf. 25 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Egon Jacobsson säger att det beslut riksdagen fattade 1983 inte är aktuellt längre, för det har upphävts av ett annat beslut. Men det hindrar inte att jag är kritisk mot att finansministern den gången inte följde ett beslut av riksdagen. Ur demokratisk synpunkt skall givetvis regeringen följa beslut som fattas här i riksdagen.

Sedan säger Egon Jacobsson att det inte står någonting i de särskilda yttrandena som inte står i betänkandet. Det gör det visst. Vi har exempelvis när det gäller systembutikernas öppethållande och när det gäller mellanölet m. m. kommit med förslag som sedan inte har godtagits av utskottet. I stället för att reservera oss har vi då avgivit särskilda yttranden i en del frågor. Och vi har visst försökt ändra på förslaget i utskottet. Vi har yrkat bifall till motioner, som sedan har avstyrkts av utskottsmajoriteten. Det känner Egon Jacobsson mycket väl till. Det är för att slippa låsningar, för att det skall bli mindre prestigebundet, som vi har föredragit att i en del fall avge särskilda

yttranden. Och jag tror faktiskt att det kommer att löna sig i längden. Jag tror att vi får en uppluckring i en del av de fall där vi har krävt ändringar.

Anf. 26 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är sällsynt att man hittar ett dåligt vin i Sverige, säger Egon Jacobsson. Ja, jag vet inte om jag kan hålla med om det. Men det beror naturligtvis på vad man har för kriterier när det gäller att fastställa om ett vin är dåligt eller om det är bra. Jag kan ändå inte acceptera att Vin- & Spritcentralen skulle vara en så enastående uppköpare att man lyckas för en ringa penning köpa upp viner som sedan kan säljas för ungefär 20 kr. i handeln – med de skatter och andra pålägg som vi har – och att dessa viner då skulle vara lika bra som andra viner, som betingar ett betydligt högre pris. Så är det ju inte – och så skicklig är man inte på Vin- & Spritcentralen.

Här är det helt enkelt så, att det finns vissa egenskaper hos viner, hos vissa årgångar osv., som gör dem intressanta. Om man kunde få folk att intressera sig för detta i stället för att läsa i tabeller var man får mest alkohol för pengarna, och vilket vin man skall dricka för att bli mest yr i huvudet, så skulle mycket vara vunnet i Sverige – utan minsta tvivel.

När det gäller detta med delmål har jag försökt erinra mig någon verksamhet där det skulle vara till nackdel att man hade ett uppsatt mål, om man vill komma fram till ett visst resultat. Jag kan inte hitta någon sådan verksamhet. Självfallet är det principiellt riktigt att ha ett mål. Man försöker också att i praktiskt taget all verksamhet agera så, att man har ekonomisk planering, och annan planering, som styr de resurser man disponerar över. Självfallet skulle ett delmål, en av riksdagen klart uttalad målsättning, vara av värde då det gäller att effektivisera arbetet med att få ner alkoholkonsumtionen.

Anf. 27 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig ytterst kort. Nu har jag förstått att det är mycket av det som Kjell Johansson har anfört som han säger på grund av att han inte känner till hur denna marknad fungerar. Därför inbjuder jag Kjell Johansson till en mer separat och enskild information, så kanske kammaren kan undanhållas denna debatt nästa år.

Anf. 28 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Att en hög alkoholkonsumtion är ett stort samhällsproblem är vi alla överens om. Ungefär var femte sjukhussäng lär upptas av patienter med alkoholrelaterade sjukdomar. Förutom allt personligt lidande förorsakar alkoholen stora samhällskostnader. Alkoholkonsumtionen måste nedbringas för att vi skall få ett friskare Sverige. Hur når man då dit?

Fler restriktioner och förbud säger några, bl. a. i flera av de motioner vi behandlar i dag. Det kan ju tyckas enkelt, men når man verkligen resultat med det?

Att vi skall sätta upp mål för minskning av konsumtionen är ett folkpartikrav. Problemet där är svårigheten att fastställa konsumtionsnivån, eftersom den statistik vi har i dag inte visar illegal tillverkning av sprit och inte legal hemtillverkning av vin och öl, inte konsumtionen vid utlandsresor och

inte den skattefria införseln vid resor. Relationerna mellan dessa storheter kan mycket väl förändras och skulle man då förlita sig på tillgänglig statistik är risken mycket stor att resultatet blir behäftat med stora felaktigheter. Ingen är ju betjänt av glädjesiffror.

Trots statistikens svagheter kan man ändå anse det klarlagt att vissa mönster i alkoholkonsumtionen har förändrats under senare år. Konsumtionen av starksprit och öl har i försäljningsstatistiken minskat kraftigt, sprit från 3,88 liter ren alkohol och invånare över 15 år 1976 till 2,57 liter år 1984. För öl är motsvarande siffror 2,43 liter år 1976 och 1,71 liter år 1984. Vinkonsumtionen har däremot ökat från 1,39 liter år 1976 till 1,73 liter år 1984. Totalt sett har alltså konsumtionen minskat från 7,70 liter ren alkohol till 6,01 liter per år och invånare över 15 år under tiden 1976–1984. Detta innebär att alkoholkonsumtionen per alkoholkonsument inte har varit lägre på ganska många år, och det är glädjande. Därmed är inte sagt att situationen är bra.

Gruppen alkoholkonsumenter har också ändrats. Allt fler kvinnor dricker alkohol i dag, och deras konsumtion har ökat. Procentuellt sett har andelen storkonsumenter ökat mest bland kvinnor. Den bilden är skrämmande med tanke på kvinnors större känslighet för alkoholskador samt riskerna med alkoholförtäring i samband med graviditet.

Alkoholkonsumtionen har många orsaker, men nivåförändringar har ofta samband med ökad eller minskad ekonomisk välfärd. Inte minst ser vi detta hos kvinnorna där konsumtionen ökat starkt samtidigt som allt fler kvinnor kommit ut på arbetsmarknaden och därmed blivit ekonomiskt oberoende. Att vi kvinnor tar över männens ovanor har inget med jämställdhet att göra, och vi kvinnor bör hjälpa och stötta andra kvinnor med alkoholproblem. Kamratstöd har här en oerhörd betydelse.

Vi har ganska mycket restriktioner på alkoholens område. Människor har nu vant sig vid de regler som finns, och med de alkoholproblem vi ändå har i Sverige finns det enligt vår mening ingen anledning till lättnader. Däremot tror vi inte heller på fler förbud. I stället måste vi intensifiera arbetet med information, attitydpåverkan och projekt inom skolor och på arbetsplatser. Vi måste över huvud taget ta ansvar för de människor i omgivningen som har problem.

Jag skall redogöra för några projekt som med framgång prövats i Älvsborgs läns landsting.

Det första är FA-projektet – FA står för föräldrar-alkohol – som startade 1982 och vänder sig till all personal inom mödra- och barnhälsovård samt berörda socialsekreterare, personal på kvinnokliniken BB-avdelningar samt förstås alla blivande och nyblivna föräldrar.

Man började med att sprida information om projektet till allmänheten via artiklar i pressen och inslag i lokalradion. Personalen fortbildades för att bearbeta sina egna attityder till alkohol, för att öka kunskaperna om skadeverkningar, lära ut metoder för saklig hälsouppllysning, spåra bruk och missbruk och kunna ge stöd.

Vid inskrivningssamtalet på mödravårdscentralen, där båda föräldrarna var med, togs alkoholfrågan upp på ett naturligt sätt. Där fick föräldrarna berätta vad de visste om alkohol och graviditet, och de fick också saklig

hälsouppllysning. Genom detta och följande samtal klarlades konsumtionsmönstret i familjen, riskgrupperna lokaliserades och följdes av täta kontakter under graviditeten och senare i föräldrautbildningen. Resultat: Förändrad och starkt minskad alkoholkonsumtion i samtliga berörda familjer. De mammor som var missbrukare hade relativt lätt för att hålla sig nyktra under graviditeten. Inga barn föddes skadade. Projektet har sedan fortsatt och utvidgats med mycket gott resultat.

Det andra projektet är ALP-projektet – ALP står för alkohol, länssjukvård, primärvård – på Skene lasarett. Här vänder man sig till personal och patienter på lasarettet. Utbildningen följer i stort samma mönster som det tidigare projektet – personalen får bl. a. bearbeta sina egna relationer till alkoholen. Behandlingen går ut på att lokalisera patienter med alkoholproblem. Man tar prover på människor som har sjukdomar som kan vara alkoholrelaterade, ger vederbörande råd, gör hälsotest och diskuterar livsstilsfrågor med dem som har hög konsumtion men som inte är beroende. För dem som är beroende etableras grupper för samordning med socialtjänsten, och behandlingsplan upprättas. Här har också uppvisats goda resultat.

Det tredje projektet vänder sig enbart till personalen – en alltför stor del av sjukvårdspersonalen har alkoholproblem. Projektet har nu pågått i två år. Man började med introduktion till arbetsledare. Sedan fick alla arbetsplatser information om projektet – hur man skall närma sig kamrater som troligtvis har alkoholproblem, information om attityder och liknande. Här arbetar man sida vid sida med en formell del – den innebär att den som är berusad på arbetsplatsen obönhörligen skickas hem med löneavdrag – och en informell del, bestående av kamratstöd.

För den som har problem upprättas ett behandlingskontrakt där han eller hon förbinder sig att ha täta kontakter med kurator och psykolog. Man har utarbetat ett tufft behandlingsprogram som bygger på förtroende. Den enskildes integritet skyddas. För närvarande är ca 100 personer under behandling. 20 av dem har kommit genom initiativ av arbetsledare, och inte mindre än 80 genom eget initiativ – man har känt till verksamheten och känt att man nog har problem och att här finns någon som man med förtroende kan vända sig till.

Projektet har gett så bra resultat att statliga verk, fler landsting och kommuner kommer att starta liknande projekt.

Det här är exempel på metoder som kan leda till resultat. Tillämpade i liknande projekt i skolor måste metoderna vara ett bra sätt att komma ur alkoholproblemen.

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 29 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Marianne Andersson uttalade sig som jag uppfattade det ganska negativt om vårt krav på delmål. Statistiken är för dålig på en mängd punkter, sade Marianne Andersson. Vi känner inte till hur stor den totala konsumtionen är.

Det är ju precis det som jag påpekat som en väldig brist när vi skall göra någonting på det här området. Det kan rimligtvis inte ha undgått Marianne Andersson att jag ägnade ett långt avsnitt i mitt anförande åt just bristerna i

statistiken. Om det har gjort det, så läs reservation 4, där vi kräver en bättre statistik.

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

Alkoholpolitiken

Anf. 30 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag skall i detta inlägg enbart ta upp motionen 1984/85:2694 om lättnader i den speciallag som brukar gå under namnet lex Öresund. Lex Öresund är, som jag ser det, det mest flagranta exemplet på att särbehandling förekommer i lagstiftningen. En lag gäller i en landsända medan en annan gäller i landet som helhet. Denna lag är enbart tillämplig på färjetrafiken mellan Sverige och Danmark och bara den som går över Öresund. Men den tillämpas också analogt på andra sträckor runt Skånekusten. I vissa fall är tidsavstånden sådana att det är fullständigt orimligt att tillämpa lex Öresund på sträckan.

I en frågedebatt här i riksdagen förra veckan sökte jag övertyga finansministern om det ologiska i detta, dock utan något som helst resultat. Om lex Öresund tas bort eller förändras såsom föreslagits i motionen, får det otvivelaktigt positiva effekter på många olika sätt.

Här i riksdagen lär man sig, herr talman, att envishet och ihärdighet är honnörsord. Det går inte att vid ett enstaka tillfälle lägga fram ett förslag och tro att det snabbt skall bli någon förändring, utan det gäller att ständigt återkomma på alla de sätt som riksdagen erbjuder.

Den motion som jag här talar för har varit uppe till behandling vid flera tillfällen sedan våren 1983. De förslag som jag den gången sökte lägga fram möttes av tre rungande nej från en; fullt uppenbart, illa påläst finansminister.

Med jämna mellanrum har det dock kommit påstötningar från olika håll – från redare, från handelskammare, från länsstyrelse, här i riksdagen och från andra håll. Långsamt går det nu att konstatera att frågan utvecklas i rätt riktning. Det rör sig inte om några jättelika kliv, men vi rör oss i alla fall åt rätt håll.

Vid en frågedebatt förra hösten utlovade Kjell-Olof Feldt kontakter med Danmark för att om möjligt uppnå förbättringar. Låt mig här omedelbart skjuta in att frågan naturligtvis kompliceras ytterligare av att två länder skall fatta samstämmiga beslut.

Diskussionerna med den danska regeringen ledde fram till några mindre lättnader. Sålunda finns det nu möjlighet att köpa snus på Sundet, och det beryktade dansförbudet har upphävts. Numera är det möjligt med viss skattefri proviantering, även om underhållning förekommer ombord. Det är väl detta, som, med Kjell-Olof Feldts bevingade ord, innebär att "ha lagom roligt på Öresund".

Det finns emellertid även andra förslag till förändringar i finansministerns frågesvar den gången vilka skulle ha inneburit lättnader i tobaksförsäljningen. Sådana förslag har helt uteblivit. Det är dessa förändringar som kunde ha inneburit avgörande förbättringar för Öresundstrafiken.

Om rederierna fick möjlighet att exempelvis sälja ytterligare en ask cigaretter per passagerare eller motsvarande mängd i annan tobak, skulle detta odiskutabelt tillföra tiotals miljoner kronor. Det är en möjlighet som finns på andra håll i landet.

Det blir alltmör uppenbart att pengar behövs till framtida investeringar i

nytt tonnage. Det gäller förmodligen på alla de ställen där trafik i dag bedrivs över Öresund, dvs. i både Malmö, Landskrona och Helsingborg.

Även om vi så småningom skulle nå fram till ett gemensamt svenskt/danskt beslut om en eller flera fasta sundsförbindelser kommer nya båtar under tiden att bli oundgängligen nödvändiga. Det är för att möjliggöra sådana som ökad försäljning ombord är nödvändig.

Att det nu inte har blivit några lättnader i tobaksförsäljningen skyller finansministern helt på Danmark, och kanske är detta riktigt. Men samtidigt gäller det, som jag ser det, att visa litet intresse för frågan. Med bästa vilja i världen går det inte att påvisa att det, åtminstone tidigare, skulle ha funnits något sådant intresse hos finansministern.

Jag vill inte sticka under stol med att det, som jag ser det, varit bättre om skatteutskottet gått ännu något steg längre och uttryckt en mening om vad som för framtiden borde vara en rimlig lösning. Men jag har förståelse för att detta inte har varit möjligt.

Med det förslag som nu ligger på vårt bord låter jag mig för dagen nöja. Ett enigt skatteutskott går nu ett halvt steg längre än man tidigare gjort. Man säger sig förutsätta att "regeringen fortlöpande följer dessa frågor i enlighet med vad utskottet tidigare anfört". Det tidigare anförda är att ärendet skall tas upp i, som man då uttryckte det, lämpligt nordiskt sammanhang. Jag utgår därför från att finansministern kommer att ta upp förnyade diskussioner i ärendet med sin danske kollega.

Jag har för dagen inget yrkande utöver det skatteutskottet föreslår i denna del. Men jag kommer, för att avsluta med det jag började med, att följa frågan med den ihärdighet och den envishet som uppenbarligen är nödvändig i riksdagsarbetet.

Anf. 31 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Under åtskilliga år, verkar det som, har riksdagens samtliga partier varit överens om att kalla alkoholproblemen för vårt lands största sociala problem. Det är därför så ofattbart att dessa problem år ut och år in liksom förpassas bort från de stora debattsammanhangen.

Det som kallas Sveriges största sociala problem finns det inget om i regeringsförklaringen. Den allmänpolitiska debatten skall verkligen hinna bli åtskilliga timmar gammal innan "Sveriges största sociala problem" tas upp här i kammaren.

Antingen måste väl de politiska partierna rent ut deklarerat att alkoholen inte är Sveriges största sociala problem eller, om man håller fast vid påståendet, lyfta fram detta problem i det absolut främsta rummet. Att samma partipolitiska inkonsekvens mellan språkbruk och uppmärksamhet rådde på något annat område än alkoholens är förmodligen helt otänkbart.

Nu finns det förstås de som säger och gläds åt att totalkonsumtionen har gått ner, och en del hävdar att det är om utvecklingen skulle förvärras som man är beredd och har anledning att vidta åtgärder. Detta är minst sagt, herr talman, märkliga och ihåliga resonemang. Totalkonsumtionen kan givetvis gå ner utan att detta ett dugg förbättrar situationen för de stora grupper och deras omgivning som sitter fast i alkoholism.

Om de alkoholkonsumenter som enbart nyttjar alkohol någon enstaka

gång nu och då minskar sin konsumtion, minskar onekligen totalkonsumtionen. Men de 10 % eller kanske upp till 20 % av befolkningen som råsuper kan faktiskt *öka* sin konsumtion, medan vi politiker i vår trygga och ombonade miljö ordar om att totalkonsumtionen minskar.

Det har på sistone skrivits och ordats mycket om nyfattigdomen i Sverige. Nog inser vi alla att alkoholen direkt och indirekt finns med för ofantligt många av de familjer och individer som söker socialhjälp, som fastnat i nyfattigdomen. Naturligtvis inte för alla men som sagt för många många. Likväl är det som om denna koppling inte får eller skall göras i resonemangen om nyfattigdomen.

Det verkar inte sällan som om något slags fribrev utdelats för de enorma sociala och ekonomiska skadeverkningar som alkoholen skapar. Vi vet ju alla att varje år dör ca 5 000 svenskar en för tidig död på grund av alkohol. Likväl säger man, som jag nämnde tidigare, att vi får vänta och se om det blir någon dramatisk utveckling som kan kräva ytterligare åtgärder.

Vi vet också att alkoholen är den vanligaste dödsorsaken för medelålders män. Vi vet också att mellan 100 och 300 barn föds med grava skador, ofta mentala, därför att modern drack alkohol under graviditeten.

Självfallet är det vår vilja att hejda alkoholkonsumtionen och alkoholismen därför att vi vill hjälpa människor bort från psykiskt och socialt, inte sällan obeskrivligt, lidande. Men alkoholismen har verkligen också en ekonomisk baksida. Det handlar, som vi vet, om kostnader i storleksordning lika omfattande som budgetunderskottet. Sådana kostnader dras vi med år efter år utan att särdeles mycket våga eller vilja omnämna dem.

Herr talman! Det är egentligen märkligt att debatten knappast alls tar upp det enorma tryck som alkoholen utövar på vårdapparaten, för att inte säga den offentliga sektorn. Visst kan man också i det sammanhanget berätta – det har ju skett i så många andra sammanhang – om starroperationer och höftledsoperationer som inte blir utförda inom rimlig tid därför att resurser saknas. Det är enligt mitt sätt att se resurser som saknas inte därför att alkoholister på något sätt skall hållas utanför vården utan därför att politiker så oengagerat tar sig an vad de själva kallar Sveriges största sociala problem.

6 000 läkare har skrivit under uppropet om ett treårigt försök med alkoholransonering. 300 professorer har skrivit under samma upprop. Många andra grupper, kyrkor och samfund har skrivit under. Säg mig någon annan petition underskriven av 6 000 läkare och 300 medicinprofessorer etc. som skulle ha behandlats så styvmoderligt och skapat så litet debatt! Jag tror inte att det finns någon.

Herr talman! Personligen är jag helt övertygad om att det vore gränslöst värdefullt att få pröva en treårig ransonering. Det finns faktiskt också oerhört mycket forskning på det här området som bestyrker att den typen av åtgärder skulle vara positiv för att hjälpa, inte dem som debatterar och resonerar och funderar över årgångsviner utan de 10 % som går mot en säker död i sitt råsupande. Det borde vara rimligt att de inte kommer bort i debatten.

När den problematik som partierna kallar Sveriges största sociala problem tas upp neutraliserar på något märkligt sätt ledamöter i ett och samma parti varandra. Det är mer än beklagligt att den misär som finns i vårt moderna samhälle blir så hanterad i partipolitiken. Det vore intressant att göra en

längre jämförelse med hur vi reagerar när narkotikafrågorna tas upp. Då är gränserna mellan och inom partierna helt andra.

Ute i landet möter man väldigt ofta socialdemokrater, moderater, folkpartister, centerpartister och vpk-are som uttalar sig mycket positivt för ransonering. Jag har också mött åtskilliga riksdagsledamöter som har uttalat sig positivt och skrivit på listor för ransonering och som finns med i organisationer som aktivt driver den här idén om att vi borde få pröva ransonering under en treårsperiod.

Herr talman! Nu har det varit valår. Jag vet naturligtvis inte om det är förklaringen till att åtskilliga av de motioner som har väckts inte tycks vara särskilt intressanta ens för motionärerna själva. Det kan naturligtvis inte jag bedöma, men något märkligt tycker jag som nykomling ändå att det är.

Herr talman! Det finns väldigt många motioner och reservationer som jag känner djupaste sympati för, men jag skall nöja mig med att yrka bifall till motion 1984/85:1235 av Rune Torwald m. fl.

Anf. 32 EGON JACOBSSON (s) replik:

Herr talman! En mycket kort kommentar till det senaste anförandet: Jag har svårt att förstå ett inlägg där en representant för centerpartiet ondgör sig så över innehållet i ett betänkande som hans parti i varje stavelse har ställt sig bakom.

Anf. 33 ALF SVENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag är djupt imponerad av att Egon Jacobsson tar tillfället i akt att ironisera och göra sig litet lustig över det här med partibeteckning. Jag trodde att han såg allvarligare än så på denna fråga.

Anf. 34 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag har tidigare motionerat om att Systembolagets bestämmelse om lägsta ålder för inköp skall överensstämma med bestämmelserna om myndighetsåldern. Att så inte är fallet för närvarande innebär att myndiga människor uppenbart blir diskriminerade. Jag kommer att fortsätta med att skriva motioner i denna fråga så länge jag har förmånen att tillhöra denna kammare. Däremot kommer jag inte att begära votering, då jag tror mig vara medveten om vilken åsikt den stora majoriteten av kammarens ledamöter har.

Enligt många uppfattning kännetecknas svensk alkoholpolitik av krångel, brist på konsekvens och bristande verklighetsförankring. Det finns bestämmelser som verkar ha kommit till, inte i första hand för att minska alkoholmissbruket, utan för att göra tillvaron för många människor besvärligare än vad som är nödvändigt.

När vi skapar lagar och bestämmelser som saknar förankring hos stora grupper får vi acceptera att det blir en dålig efterlevnad. Det kan inte vara en hemlighet, herr talman, mer än för ett fåtal att många människor i Sverige har svårigheter att förstå svensk alkohollagstiftning. Dessutom är det en spridd uppfattning att detta fåtal verkar vara koncentrerat till Helgeandsholmen.

Det har sagts förr, och det tål sägas igen, att svensk alkohollagstiftning är unik jämfört med många andra länders som vi i många andra sammanhang

gärna jämför oss med. Skulle ett politiskt parti i nästan alla västländer gå till val med ett svenskt alkoholpolitiskt program, skulle ett sådant parti definitivt ha att räkna med att slippa möjligheten till ett politiskt inflytande.

Trots vår jämfört med omvärlden unika alkohollagstiftning finns det inga skäl för oss att säga att vi har lyckats bättre än andra, något som vi dagligen får bevis på. Genom att t. ex. helt i onödan krångla till svenska folkets möjlighet att på ett vettigt sätt umgås med alkohol på lokal har vi i stället skapat en situation där vi gömmer många alkoholproblem i våra radhus, både på längden och på höjden.

Lagstiftning, herr talman, kräver logik och konsekvens för att människor skall förstå den, något som sannerligen inte alltid är kännetecknande för svensk alkoholpolitik. Det som jag och säkert många med mig uppfattar som den mest inkonsekventa bestämmelsen är den som förhindrar myndiga människor att köpa alkohol på Systembolaget. I vårt land blir man myndig vid fyllda 18 år med allt vad detta innebär i fråga om ansvar. Trots denna myndighetsförklaring är man förbjuden att ens köpa en flaska vin innan man fyllt 20 år. Att många upplever denna bestämmelse som förnedrande och diskriminerande borde förvåna fler ledamöter av denna kammare än vad som verkar vara fallet.

Vilket ansvar lägger vi då på och vilka möjligheter ger vi till dem som fyller 18 år, samtidigt som vi förbjuder samma människor att köpa en flaska lättvin på Systembolaget?

Då man fyllt 18 år får man efter ett prov, som de flesta efter längre eller kortare tid klarar, ett körkort för bil. Detta innebär att ett stort och tungt ansvar läggs på dessa människor. Men ansvaret att köpa en flaska lättvin på Systembolaget vågar vi inte ge dessa samma människor.

Ifall man förfogar över ekonomiska möjligheter kan man vid fyllda 18 år skriva på och ingå kvalificerade avtal vilkas sträckning uppåt endast avgörs av den egna ekonomin. Men att köpa en flaska lättvin på Systembolaget för 25 kr. innan man fyllt 20 år strider mot svensk lagstiftning.

Det är också möjligt att före uppnådda 20 år göra värnplikten och därmed riskera att i ett utsatt läge bli kallad att med mycket avancerade vapen i sin hand försvara sitt land. Att detta innebär ett stort ansvar förutsätter jag att alla förstår – dock inte så stort som ansvaret att köpa en flaska lättvin på Systembolaget.

Innan man fyllt 20 år får man gifta sig och ta ansvaret för egna barn. Jag vet att inget större ansvar kan läggas på en människa än ansvaret för de egna barnens uppfostran. Däremot förvägras samma människor att själva på Systembolaget köpa en flaska lättvin för att fira det egna bröllopet eller det egna barnets dop.

Den som fyllt 18 år kan också bli aktuell för denna kammare genom att man då har möjligheten att bli invald i riksdagen. I ett sådant läge anses man kompetent att medverka vid utformningen av t. ex. vår alkoholpolitik. Det sägs ibland att det legitimationskort vi får som ledamöter i denna kammare kan öppna många dörrar. En dörr är dock omöjlig att forcera, nämligen dörren till Systembolaget, innan man fyllt 20 år.

När man fyllt 18 år kan man också bli invald i en landstings- eller kommunfullmäktigeförsamling. Man kan också erhålla ett uppdrag som

ledamot i en social nämnd, som beslutar vilka restauranger i kommunen som skall erhålla tillstånd att sälja alkohol. Man kan alltså hamna i den situationen att man får avgöra huruvida andra skall sälja vin eller ej, trots att man inte själv får avgöra om man skall handla en flaska lättvin eller ej.

Självklart får en 18-åring i Sverige rösta vid allmänna val. Här har vi förutsatt att man efter moget övervägande väljer det parti man anser vara bäst att styra vårt land. Men att välja bland Systembolagets vinsortiment innan man fyllt 20 år strider mot svensk lagstiftning.

Herr talman! Det finns förvisso flera exempel som kan tas fram, men jag tror att de jag visat på är tillräckliga för att de flesta förhoppningsvis borde förstå att lagarna kring användandet av alkohol i många fall saknar konsekvens.

Till sist, herr talman: Förra gången då jag motionerade i denna fråga var det ingen i utskottet som var beredd att stöja min motion. Detta mitt andra försök har nu resulterat i att en partikollega skrivit ett särskilt yttrande till min fördel. Som jag sade inledningsvis kommer jag att fortsätta driva denna fråga, och nästa gång kanske jag kan förvänta mig en reservation. Vad som kan hända ännu längre fram i tiden kan jag bara spekulera kring, men jag är född optimist.

Jag kan bara hoppas och tro att majoriteten i denna kammare framöver kommer att inse att myndiga medborgare skall vara myndiga fullt ut – utan undantag.

Anf. 35 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! All färjetrafik mellan Sverige och andra länder måste få arbeta under samma förutsättningar. Som det nu är tillåter staten vissa färjelinjer att konkurrera på bättre villkor än andra. Detta är oacceptabelt ur marknadsekonomisk synpunkt.

Dessa ingrepp riktar sig av någon outgrundlig anledning enbart mot färjelinjer med trafik från hamnar i södra Sverige, exempelvis Helsingborg, Malmö, Ystad, Simrishamn och Kalmar, till danska hamnar. Den lagstiftning som för närvarande råder innebär en klar och medveten diskriminering av södra Sverige.

Bakom dessa ståndpunkter står alla folkpartister från Skåne.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (ransonering eller andra restriktioner)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1984/85:1235 av Rune Torwald m. fl. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (delmål för alkoholpolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 42 för reservation 1 av Kjell Johansson och Britta Bjelle. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (utvärdering av alkoholpolitiken och en särskild alkoholkommission)

Först biträdades reservation 2 av Kjell Johansson och Britta Bjelle med 42 röster mot 17 för reservation 3 av Tommy Franzén. 228 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 231 röster mot 44 för reservation 2 av Kjell Johansson och Britta Bjelle. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (statistikfrågor m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Kjell Johansson och Britta Bjelle – bifölls med acklamation.

Mom. 6a (beskattningen av kvalitetsviner)

Utskottets hemställan bifölls med 186 röster mot 93 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1985/86:1 Vissa familjerättsliga frågor

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1985/86:54 Rundradiosändningar av finländska televisionsprogram

8 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1985/86:103 av *Nils G. Åsling*

1985/86:104 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*

1985 års redogörelse för de statliga företagen (skr. 1985/86:20)

1985/86:105 av *Gunnar Biörck* i Värmdö

1985/86:106 av *Anita Bråkenhielm* och *Lars Leijonborg*

Ändring i lagen (1981:50) med bestämmelser om vissa medel avsedda för injektion (prop. 1985/86:33)

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 12 november

1985/86:46 av *Ulla Orring* (fp) till finansministern om ändrade regler om arbetsgivaravgifter för idrottsmän:

Sedan regeringsrätten i dom fastslagit och riksskatteverket lämnat anvisningar om skyldighet för idrottsförening att erlägga arbetsgivaravgift för idrottsman som erhåller spelarersättning överstigande halvt basbelopp, för närvarande 10 900 kr./år, har den ekonomiska situationen blivit mycket prekär för rikets elitidrottsföreningar, exempelvis ishockey-, fotbolls-, basket- och handbolls-föreningar med spelare i landslags- och världsklass.

Idrottsrörelsen är utan jämförelse Sveriges största organisation med ca 4 miljoner mer eller mindre aktiva idrottsutövare och motionärer samt 200 000–300 000 ideellt arbetande idrottsledare. De flesta idrottsföreningar arbetar under mycket svåra ekonomiska förutsättningar, trots att ledare och funktionärer arbetar utan ersättning.

För att få en uppfattning om hur en elitidrottsklubb arbetar tas här Björklöven i Umeå som exempel. Klubben har 2 200 medlemmar, varav 1 600 är under 24 år.

Kostnader

Klubben satsar 550 000 kr. på ungdomsverksamhet och har 400–500 ungdomar i knatteishockeyutbildning årligen förutom all övrig junior- och ungdomsverksamhet, som pågår året runt.

Statliga avgifter i form av reklamskatt och moms på tjänster och försålda varor utgår för närvarande med drygt 500 000 kr.

Övriga kostnader är resor och hallavgifter, som uppgår till närmare 1 milj. kr., vartill kommer kanslikostnader och spelaravgifter som uppgår till stora belopp. Den totala omslutningen för verksamheten uppgår enligt 1986 års budget till nära 7 milj. kr. I budgeten finns inget utrymme för ytterligare kostnader i form av t. ex. arbetsgivaravgifter, som för 1985 beräknas till 800 000 kr.

Inkomster

Björklöven i Umeå är en ekonomiskt och administrativt välskött klubb, som förutsätter att en stor del av verksamheten sköts med ideellt arbetande krafter. Trots detta får man vara nöjd om verksamheten går ihop ekonomiskt. De inkomster klubben har att använda sig av kommer huvudsakligen från matchintäkter, reklam, bingo och lotterier. De nya reglerna om arbetsgivaravgifter på ersättning till elitidrottsmän kommer att bli ett dråpslag mot klubbens elitidrottsverksamhet i första hand och i andra hand mot klubbens breddverksamhet bland ungdom. Förhållandet är detsamma, om inte värre, för andra elitidrottsföreningar i Sverige.

Om Sverige vill ha en elitidrott, som kan hävda sig internationellt, är det

nödvändigt att inte nya pålagor läggs på denna verksamhet, som är en förutsättning för att vi skall få en livskraftig breddidrott med sunda ungdomar som har en sund livsstil.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till finansministern:

1. Har finansministern för avsikt att låta utreda frågan om nya regler för idrottsklubbar m. fl. om erläggande av arbetsgivaravgifter för idrottsmän och framlägga förslag därom till riksdagen?
2. Har finansministern för avsikt att ge anvisningar om anstånd till idrottsföreningar för inbetalande av arbetsgivaravgifter intill dess frågan har utretts, så att en retroaktiv avgiftsskyldighet ej drabbar föreningarna?

den 13 november

1985/86:47 av *Per-Ola Eriksson* (c) till jordbruksministern om jordbrukspolitikens inriktning:

Jordbruket utgör en mycket betydelsefull del i vårt lands näringsliv trots att endast ca 4 % av befolkningen är direkt sysselsatt i näringen. Förutom produktion av livsmedel har jordbruket en stor och viktig roll för bl. a. regional balans, sysselsättning, resurshushållning, samhällsekonomi och miljö.

Jordbruks- och livsmedelspolitiken måste ha till syfte att i alla lägen trygga försörjningen med livsmedel och andra jordbruksbaserade varor. Ett decentraliserat jordbruk är därför viktigt ur t. ex. beredskapssynpunkt.

Under de senaste årtiondena har jordbruket genomgått en snabb förändring som en följd av den jordbrukspolitik som statsmakterna fört. Socialdemokraterna har eftersträvat en långtgående rationalisering. Ingen annan näringsgren torde ha ålagts så hårda krav på rationalisering som just jordbruket.

De avsiktliga rationaliseringskraven har lett fram till allt större jordbruksföretag. Denna utveckling påskyndades kraftigt genom den jordbrukspolitik som bedrevs under 1960-talet och början av 1970-talet. De mindre brukningsheterna och jordbruksföretagen bedömdes då som orationella, olönsamma och nästan som en belastning på samhällsekonomin.

Utgångspunkten för den politik som socialdemokraterna fört har varit en övertro på att stora jordbruksföretag automatiskt leder fram till billiga livsmedel för konsumenterna. Utvecklingen under de senaste årtiondena har emellertid visat att så inte blivit fallet. Konsumenterna har inte fått billigare livsmedel. Däremot har det skapat ökad ekonomisk belastning för enskilda jordbrukare. Miljöproblem, stordrift och ökad sårbarhet har följt i spåren.

Kraven på stora företag har betytt omfattande investeringar i byggnader och maskiner, vilket inneburit en mycket hög skuldsättning för många lantbrukare. Dessa har nu till följd av jordbrukets lönsamhetsproblem en svår ekonomisk situation. Enligt centerpartiets uppfattning måste målsättningen vara att tillförsäkra dem som arbetar i jordbruket i alla delar av landet en med andra jämförbara grupper likvärdig ekonomisk och social standard. Så är inte situationen i dag..

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

Meddelande om interpellationer

Strukturrationaliseringen inom jordbruket har också inneburit stora förändringar inom förädlingsindustrin med allt färre antal enheter. Detta i sin tur har medfört långa transportavstånd för mjölk, slaktdjur samt därefter för förädlade produkter.

Strukturförändringen inom jordbruket har dessutom bidragit till ökat tryck på arbetsmarknaden, och landsbygdens avfolkning har påskyndats. Därtill kommer de miljökonsekvenser som följer i spåren av nedlagda jordbruk.

Centerpartiet har ofta varit starkt kritiskt till den snabba strukturrationaliseringen med stora enheter som den socialdemokratiska politiken framtvingat. Som exempel kan nämnas att centern slagit vakt om det s. k. strukturstödet för svin och avgiftssystemet för ägg, vilket haft till uppgift att begränsa produktionsenheternas storlek. Detta krav har haft starkt stöd inom jordbrukets föreningsrörelse.

Under slutskedet av årets valrörelse gjorde företrädare för socialdemokraterna vissa uttalanden om jordbruks- och livsmedelspolitiken. Dessa uttalanden stod i klar kontrast till det beslut som riksdagsmajoriteten på regeringens förslag drev igenom våren 1985. Vidare presenterade fyra socialdemokratiska organisationer ett miljömanifest. Av uttalandena och miljömanifestet kan man dra slutsatsen att det inom regeringspartiet finns en kraftig opinion mot den hittills förda socialdemokratiska jordbrukspolitiken.

Under hösten har det inletts en ny debatt om jordbrukets villkor, djurens hälsa, livsmedelskvalitet och stordrift. Långt utanför jordbrukets led tycks allt fler ha börjat inse hur felaktig den nuvarande jordbrukspolitiska inriktningen är med allt större krav på rationalisering, effektivitet och stordrift. Därtill kommer kraven på användning av kemikalier för att man skall nå upp till de rationaliseringskrav som ställs. Det finns en stark opinion mot nuvarande jordbrukspolitik. Det är nödvändigt att ta hänsyn till denna opinion.

När jordbruksministern i TV:s Aktuellt den 6 november i år intervjuades om miljön i djurstallar, gavs intrycket av en delvis annan syn på jordbruket och miljöfrågorna än som kom till uttryck i den av regeringen och riksdagsmajoriteten fastlagda jordbrukspolitiken våren 1985.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag till jordbruksministerna ställa följande fråga:

Är jordbruksministern mot bakgrund av egna och andra regeringsföreträdarens uttalanden beredd att ompröva den socialdemokratiska jordbrukspolitiken i syfte att få en ny jordbrukspolitik som ställer andra krav på jordbruket ur rationaliseringssynpunkt och som tar hänsyn till en god miljö, bra livsmedelskvalitet och resurshushållning?

10 § Kammaren åtskildes kl. 13.13.

Prot. 1985/86:26
13 november 1985

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Gunborg Apelgren